

הישיבה המאה-וארבעים של הכנסת השלישית

יום שלישי, י' תמוז תשט"ז (19 יוני 1956)

ירושלים, בנין הכנסת, שעה 20.07

א. שינויים בהרכב הממשלה

1. תשובת ראש הממשלה

שוזיה ממשלה דמוקרטית ולא טוטאליטרית. ואילו גם היתה ממשלה של מפלגה אחת בלבד, ואילו מפלגה זו היתה המפלגה שיש לי הכבוד להיות שייך לה, היו בה חילוקי-דעות, כאשר זוהי מפלגה דמוקרטית. והרבה דברים הוכרעו בממשלה לא פה-אחד אלא ברוב דעות, החל בממשלה הזמנית ועד הממשלה הנוכחית, וכך — אני בטוח — יהיה גם להבא.

לא אקח על עצמי להגיד אם כל ההכרעות היו טובות או לא טובות. היו מקרים שהייתי ברוב, והיו מקרים שהייתי במיעוט. וכמוכן מותר לי להניח שהייתי צודק גם במקרה שהייתי ברוב וגם במקרה שהייתי במיעוט, וכך מותר לחשוב לכל חבר בממשלה. אבל היה נכון, לדעתי, שהחברים שהיו במיעוט — ולא פעם הייתי במיעוט עוד בממשלה הזמנית ובענינים גדולים וחיוניים — לא גרמו למשברים ולא יצאו מהממשלה כשדעתם לא נתקבלה. אילו לא היו נזהגים כך, היתה המדינה הזאת נהפכת לתוהו ובוהו, כי בכל שבוע היתה עומדת בפני משבר.

יש לשבח החברים, שמצאו עצמם במיעוט, וקיבלו על עצמם את הדין. רק פעם אחת, עד כמה שאני זוכר, היה חבר — דוקא חבר שאני מוקיר אותו מאוד, ואינני רואה אותו פה ברגע זה, — שיצא מהממשלה בגלל ענין הפער. אני חושב שעשה משגה גדול.

מנחם בגין (תנועת החרות) :
הוא תיקן אותו מהר מאד.

יוהר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית) :
כמו שהפער תוקן.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון :

דברים המועטים אתמול לא הסתרחי הדבר כי היו ביני ובין חברי משה שרת חילוקי-דעות. ולא רק אתו, כי אם גם עם חברים שהייתי יותר קרוב אליהם מבחינה רעיונית ונפשית ואנושית, היו לי חילוקי-דעות. ואף פעם לא נסגמה חברותנו על-ידי כך.

ואולי לא מיציתי אתמול כל ההוקרה שאני רוחש למשה שרת, הגם שאני שולל בכמה דברים עמדתו ודעתו, אבל אני יודע אנשים בעלי תפיסה טוטאליטרית או פאשיסטית, שאינם מסוגלים להבין זאת ולהאמין בכך. אל יאימנו.

כבר סיפר אתמול משה שרת, כי לאחר הבחירות האחרונות, כשהוטל עלי להקים ממשלה, ביקש הוא ממני לא לכלול אותו בממשלה, ואני עמדתי בכל תוקף על כך שהוא ישתתף בממשלה. ולא רק למרות חילוקי-הדעות, אלא במידה רבה מפני חילוקי-הדעות. לא הייתי יכול, ואני יודע הרבה חברים כמוני, שלא היו יכולים לעבוד רק עם חברים "אומרי-הן". אני אחד מאלה שאיננו סבור כי איננו מסוגל לטעות, והוא רוצה לבחון דעותיו ועמדתו לאור דעת החברים שמתנגדו. לוי ויש להם השקפה אחרת. אבל זו לא היתה הסיבה

היו"ר. שפרינצק :

אני מתכבד לפתוח את הישיבה המאה-וארבעים של הכנסת.

רשות-הדיבור לראש הממשלה.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. מבחינה חוקית העומדת לדיון רק שאלת צירוף חברי-הכנסת נמיר לממשלה. אולם הנשיאות והממשלה הסכימו, שהזיכות יכול להתפשט על פני כל בעיות מדיניות החוץ והבטחון. אני ביקשתי רשות להביע דעתי בשאלות אלה, ובכמה דברים דעת הממשלה. אולם, לפני גישתי לעצם הדבר, עלי להעמיד סילוסים וברורות אחרים על היותם, לאחר הדברים שנשמעו אתמול ואשר לא נשמעו.

בעתונות בארץ וביחוד בעתונות בחוץ-לארץ נתגלגלה בדוהת אווילית, כי ראש הממשלה הציע לשר החוץ להיות מזכיר המפלגה, והצעה זו באה כדי להימסר ממשלה שרת בממשלה. ועל בדוהת זו נבנו בעתונות חוץ-לארץ כמה בניני הבל. אני רואה לי לחובה להודיע, שמעולם לא הצעתי לשר החוץ להיות מזכיר המפלגה. הפעם הראשונה ששמעתי על אפשרות כזאת ששרת יהיה מזכיר המפלגה היתה מפי שרת עצמו בישיבה הראשונה של ועדת התשעה של המפלגה, שגם לה ניתן פרסום רב בעתונות בזמן האחרון. אני עיינתי בהצעה זו שיצאה מפי חברי-הכנסת שרת, ביררתי אותה והגעתי לידי מסקנה שלילית בהחלט, והחברים שבאו אלי אחרי-כך בהצעה זו דחיתי אותם בכל תוקף.

נאמר אתמול, כי ראש הממשלה ניהל מדיניות החוץ יותר משר החוץ. אמנם נכון הדבר — ואני חושב שכך צריך להיות — ששר החוץ נועץ לרוב בין ישיבה לישיבה עם ראש הממשלה בעניני חוץ. אבל אין שחר לדבר, שבעניני מדיניות החוץ נעשה על-ידי ראש הממשלה צעד כלשהו בלי ידיעתו או שלא דרך שר החוץ ומשרדו. ואני רוצה להגיד לכנסת ולעם, שלמדיניות החוץ של מדינת ישראל אחראית תמיד כל הממשלה. לא רק מטעמים פורמאליים, מפני שיש אחריות קולקטיבית, אלא גם מטעמים עניניים ומעשיים. מן הבעיות שנידונו בממשלה לא היתה אף בעיה אחת שנידונה כמעט שבוע שבוע ונתקבלו עליה החלטות הממשלה, כאשר נעשה הדבר בעניני חוץ. ואם היתה מדיניות טובה, יש לזקוף זכות זו גם לטובת הממשלה כולה, ואם רעה — כל הממשלה במידה שווה אחראית לה. כאחד מחברי הממשלה אני מקבל על עצמי, ובסיפוק רב, אחריות מלאה למדיניות החוץ של שרת.

בכל הממשלות שקמו בישראל — והיתה לי הזכות להיות בכלן — היו חילוקי-דעות; וכאן ישנם חברי כנסת שהיו בממשלה, יצאו וחזרו, ישנם כאלה שהיו הזמן וישנם שהיו לסירוגין, ותם יודעים שאף פעם לא היו בממשלה "ששם אחת ודברים אחרים", ולא רק מפני שזוהי ממשלה קואליציונית ומן ההכרח שיהיו בה חילוקי-דעות, אלא מפני

בטחון הדדי עם ארצות-הברית, אבל הגידון הוא זכותה של ישראל לעשות חוזה בטחון הדדי עם כל מדינה שהיא רואה צורך בכך. ואינני מקבל את הגישה של חברי היקרים, חבר הכנסת חזן וחבריו, כי משום מה יש להם יחס מסויים, או היה להם יחס מסויים לרוסיה הסובייטית — וברית-המועצות פוסלת כל ברית עם ארצות-הברית — אנו חייבים לקבל דעת ברית-המועצות, ביתוך כשברית הבטחון ההדדי מכוננת לחיזוק השלום במזרח התיכון, ואין לה כל מטרה חוקסנית נגד מישהו. ביחסינו עם עמים אחרים אין אנו חיים מפי ברית המועצות או מדינה זרה אחרת. יש לנו הזכות והסמכות לקבוע על דעת עצמנו יחסינו הבינלאומיים.

אני חשבת, שמי שפוסל את זכות מדינת ישראל לעשות ברית בטחון הדדית לא מטעמים ישראליים, שולל ריבונותה של ישראל. אני אומר את הדברים האלה בצער רב, אם כי עכשיו אולי תרופפה הזיקה הרוחנית של השומר הצעיר לברית-המועצות. אבל היה זמן שהשומר הצעיר פעל גם בארץ בעניינים מדיניים אך ורק מתוך זיקה עיוורת ל"קרי" שבברית-המועצות. והרי דוגמה: לפני שלוש שנים באה הנה משלחת נוער יוגוסלאבי — ואנחנו לא בכל תמימי דעה עם טיטו ועם דרכו במדינה, אבל אנחנו רואים בטיטו ובעמו קודם כל עם שלחם בנבירה יוצאת מן הכלל נגד היטלר, וגם — אינני מתבייש להגיד זאת — עם שהעז לעמוד בסני העריץ-הרוסי, שעכשיו כבר כולם מולזים בו, אבל רק לפני כמה חודשים היה עוד נחשב לאבי-עמים, גואל האנושות וכו' וכו'; וטיטו העז לעמוד נגד סטלין ולא רצה להשתעבד לו, אם כי היה קומוניסט לא פחות מהרוזן הרוסי עצמו וידע את מרכס ואת לנין לא פחות ממנו, אבל העז להגן על עצמאותו. שני הדברים האלה התחילו בעינינו את הביקור הזה של הנוער, וקיבלנו אותם בשמחה רבה. החבר חזן וחבריו גררו בפניהם את משקיהם. לא היתה שום סיבה יהודית לכך; טיטו לא עשה שום רעה לישראל, אבל הקרמלין פסל אותו אז. על זה היה הוויכוח, חבר חזן. אנחנו אמרנו שלא נקבל דיקטטט של מדינה זרה — ותהיה המדינה הכי חשובה בעולם — שהיא תקבע מתוך האינטרסים שלה, כי לנו אסור לעשות חוזה בטחון הדדי עם מעצמה אחרת אם אנחנו רואים צורך בכך. לא היתה לי אמונה רבה באפשרות חוזה בטחון זה, אבל הגינותי על זכותנו לעשותו.

ועכשיו אני מגיע לוויכוח הכללי, שאיננו ויכוח עם הנואמים שדיברו כאן, אלא ויכוח על הדרך, — והוויכוח הזה איננו חדש.

מימי אתונה העתיקה ועד ימינו יש בדמוקראטיות שני טיפוסים מסויימים, המופיעים מדי פעם בצורות שונות, אבל מהותם היסודית לא משתנה: טיפוס הדמוגוג וטיפוס המדינאי. דרכו של הדמוגוג היא דרך קלה. אין דבר שאין בכוותו לעשות; אין ארץ שאיננו יכול לכבוש; אין שונא שאיננו יכול להשמיד; אין מאויים של הציבור שאיננו יכול לספק; אין אינסטינקט של ההמון שאיננו יכול להשביעו דצון, — כי כוחו בהבל-פיזי, הוא דברן — ואין מעצור ללשונו.

המדינאי מוגבל, דרכו קשה, הוא איננו יכול לעשות הכל, הוא איננו יכול להשביע דצון כל אחד; הוא איננו רשאי ואינו מסוגל לספק אינסטינקטים זולים, הוא צריך לבצע ולא לדקלם, והוא אחראי לגורל העם.

הדמוגוג יכול להיות בחייו הפרטיים אדם הגון מאוד, למשל, הוא יכול להיות בורסקאי נאה, קקליאון באחונה, אשר סחר ביושר עם הקונים שלו ולא רימה שום אדם. ההבחנה בין מדינאי ובין דמוגוג חלה על החיים הציבוריים. הדמוגוג הוא

היחידה, שבגללה הפצתי בו, והייתי אסיר תודה לשרת שביטל דעתי מפני דעתי ונכנס לממשלה.

אבל בזמן האחרון, לאחר שענייני הבטחון במדינה החריפו באופן יוצא מהכלל, וגם נתרבו סכנות מדיניות החוץ יותר מאשר מקודם, — במקצת אעמוד עליהם אחר-כך — הגעתי לידי מסקנה כי עכשיו יש הכרח לטובת המדינה שתהיה התאמה מלאה — עד כמה שזה אפשר מבחינה אנושית — בין משרד החוץ ובין משרד הבטחון, ונחוצה עכשיו הנהגה אחת למשרד החוץ, ולא מפני שאני סבור שיש לסטות מהקו שהותווה עליידי כל אלה שהשתתפו בממשלה והשקיעו הרבה זמן בניסוח קווי היסוד, ודאי שאיני סבור כי יש לשנות קו הבטחון ומדיניות החוץ, שהותוותה כנאומי ב' בנובמבר, כשהצגתי ממשלה זו לפני הכנסת, מתוך הסכמתם של כל חברי הממשלה.

אפס ראיתי בשבעה קשה זו יש הכרח בהתאמה מאכס"י מאלית בין שני משרדים אלה, חוץ ובטחון, המטפלים לאמיתו של דבר כמעט בדבר אחד. כי שאר ענייני משרד החוץ שאינם בטחון אין להם ערך רב ברגע זה. בשנים החיוניות אין מדיניות החוץ מתרכזת אך ורק בבעיות הבטחון; לא כן עכשיו. ואם כי יש ברכה בחילוקי-דעות בשאלות כאלה בממשלה, אבל יש הכרח לדעתי שתשרור הרמוניה בין המבצעים בשני המשרדים שעניינם הוא אחד.

ומשום כך אמר לכם אתמול החבר שרת כי הוא ראה את עצמו נאלץ לעזוב את הממשלה. ואם כי כחבר, וכחבר ותיק, אני מצטער על כך מבחינה אישית, אבל מבחינה ממלכתית אני רואה ברכה בדברי הדבר מועיל למדינה. יש לעתים צורך בחילופי גברא. אינני מאמין שהמדינה עומדת על איש אחד. ומתוך אמונה זו הרשתי לעצמי לפני שלוש שנים להסתלק מהממשלה מטעמים פרטיים לגמרי, כאשר היה לי צורך אישי להפוגה מהמתחיות הנפשית שנמשכה יותר מ-20 שנים רצופות. ועוד אילו 20 שנה הייתי בטוח שלא יאונה כל רע למדינה מהליכתי. זהו גם דבר שמחנך את העם. בשעה זו אני בטוח כי דבר זה הוא גם מועיל לענייני בטחון וענייני חוץ.

אני רוצה להגיד לכנסת שבמפלגת פועלי ארץ ישראל, ונדמה לי שיכול אני להגיד: גם בכל שאר המפלגות המשי' תתפות בממשלה — אין אף מאניאק או מוקיון אחד שיאמר לנפשו או לחבריו כי אלהים בחר בו לשלטון, אנו סבורים כי במדינה דמוקראטית בוחר העם בשלטון, והבחירה תישאר גם להאב בידי העם.

ועכשיו אני רוצה לגשת לעצם העניין הכללי מלים אחרות מה הדרך שלנו. כי מדי פעם בפעם אנו שומעים מפי מנהיגי האופוזיציות כי אין לנו דרך. האמת בדבריהם היא כי דרכם היא לא דרכנו, ונוסיף ללכת בדרכנו אנו ולא בדרכם הם.

הפעם החלטתי לכתחילה לא להתווכח עם הנואמים אלא להסביר בקצרה מהי דרכנו. אבל לאחר ששמעתי את נאומי של חברי, חברי-הכנסת חזן, החלטתי לבטל נדרי זה. אמנם היה לי צורך גם להתווכח עם חברי-הכנסת בן-ארהרן, אבל הוויכוח אחר ייערך לא במקום הזה. במסיבה נאותה אעשה אתו ויכוח על דרכו ודרך חבריו במשך 14 השנים האחרונות, ומהי הברכה או מהו ההפסד שדרכם הביאה לנו.

חבר-הכנסת חזן לא דייק קצת — אני בטוח לא מפני שרצה להטעות, אלא מפני שזכרוננו הטעה אותו, — כאשר סיפר על הדיון אתי בדבר הסעיף על חוזה בטחון הדדי. כאשר הגענו לסעיף זה אמרתי לחזן ולחבריו, כי אף-על-פי שאני מקמקם — וזה היה Understatement — אם נגיע לחוזה

זמן. הוויכוח הזה בין הדרך הקלה של ממללי רברבן ובין הדרך הקשה של העושים והמבצעים ימשך.

אילו הייתי צריך להגיד בפסוק אחד, מה היא דרכנו — אב כי אני יודע שהפסוק הזה לא ימצא זאת — אומר שדרכנו לפני קום המדינה ולאחר קומה הייתה: צבירה מתמדת של כוח יהודי עצמאי במולדתו והגברתו בכל האמצעים — כוח משקי, מדיני, מוסרי, צבאי — ולא בהכרזות מאכסימאליסטיות אלא במאמצי יצירה קשים, מתוך תנופה חלוצית, מתוך העמדת תביעות חמורות כלפי עצמנו, מתוך נכונות לקחת על עצמנו את הדברים היותר קשים והיותר מסוכנים. ואין זה פלא שאין מוצאים את הטיפוס של דמגוג בגבולות, בנגב, ולרוב פוגשים אותם אך ורק על רחבת "ציון" או כיכר מוגרבי.

ואומר בכמה משפטים באופן יותר קונרטי מה היא דרכנו בתנאים הנתונים:

דבר ראשון: כל עוד יש סכנה ממשית של התקפה נגדנו מצד השכנים, יש עדיפות ראשונה לצרכי בטחון. זאת אומרת: גם מדיניות־חוץ וגם מדיניות־פנים צריכה להיות מותאמת לצרכי בטחון. צרכי בטחון אינם רק צבא, אם כי זהו עמוד־התווך של הבטחון, אלא יישוב גבולות ומרחבים שוממים. עזרת־אחים לעולים, מאמצים לעצמאות כלכלית. ואין הדברים האלה דורשים פירושים, וגם אין בהם שום חידוש. וכשאני שומע אישם נאומים חוצבי־להבות על דבר "קִיבוץ־גלויות כלא", "בבת אחת" — בלעז? קוראים לזה "אזאוקואציה" — מאנשים שהתיישבו בארגנטינה, דרום־אפריקה ואמריקה, ואני רואה לפני נערה אחת בת שני מתיישבים מכפרי־ויתקין, אשר עזבה את הוריה ואת משקם והלכה לכפר רחוק בדרום, ליהודים שאינה יכולה לדבר אתם כי הם באו מפרס והם מדרבים לשון "תרגום" משובשת, והיא מסרה נפשה על עזרת־אחים לעולים אלה — אני אומר: עובדה אחת זו חשובה יותר מכל הנאומים והמאמרים חוצבי־להבות על "אזאוקואציה" ועל "קִיבוץ־גלויות" שאין מאחוריהם שום רצון ויכולת להטות שכם לעול הקשה של קליטת יהודים והשרשתם בארץ. עסקנו בהגברת כוח הצבא, ביישוב הגבולות, בקליטת עולים.

זה היה הדרך של הממשלה. ואם בשמונה שנים אלו גדל או נחלש כוחו של צבא־ההגנה לישראל? אם במשך שמונה שנים אלו נתרבו ישובי הגבול או לא? אם המרחב השומם נעשה פחות שומם או יותר שומם? אם מפעלי תעשיה בסיסיים נישעו להם רב בבטחון ולעצמאות כלכלית, או לא? — על שאלות אלה יענה נוף הארץ ויענו מעשים ומבצעים. לא נסינו ולא ננסה להתחרות עם מישהו בדקלמציות ובתפיסת מרובה בכוח הפה.

שאלת מלחמה או שלום — במידה שהדבר תלוי בנו — עומדת לא רק בכנסת: היא עומדת גם בין אנשים הכי קרובים ויקרים לי. והאנשים הכי קרובים ויקרים לי הם אנשים ביישובי גבולות ובצבא־ההגנה לישראל. אתם היה לי הוויכוח הזה. בנאומי מיום 2 בנובמבר בכנסת הודעתי: לא יומנו אף פעם ולא ניוונו לעולם מלחמה נגד מישהו. ואני מוסיף: זוהי המדיניות הנחרצת של הממשלה, שאתה נעמוד ואתה גלפול. בועדת החוץ והבטחון הליברית ביתר אריכות הנימוקים המרריים לעמדה זו. לא על כל הנימוקים אני יכול לחזור פה, וגם אין צורך בכך. אני צריך לומר שאלה שחלקו עלי, לא שמעתי מהם אף סתירה אחת ממשית לנימוקים שנשמעו נגד מלחמה יומה מצדנו. אעמוד כאן רק על נימוק אחד. כששמעתי מפי ידידי מר ברנשטיין — שאני חולק עליו בהרבה דברים אבל אני מוקיר אותו כאדם תרבותי, כציוני שלא נשאר בגולה בציונים שלו, וגם נפגשתי אתו בממשלה הזמנית וגם באחת

פאראסיס מדיני. הוא מתפרנס מהאינסטינקטים הזולים והחולפים של ההמון. הוא יודע מה אהב ציבור מסוים לשמוע, והוא משמיע דברים שלא ניתנו להיעשות או שעלולים להמיט שואה על המדינה, כשם שהאכספדיציה הצבאית של אתונה נגד סיציליה המיטה שואה על עיר זו. הדמגוג יודע לחבל בדבריו במליצות יפות ונבונות, לפעמים הוא גם מצטט שלא כהלכה מדברי אחרים, אם כי עלי לציון שבימי קדם היו לא רק הדמגוגים משבשים ציטטות.

בשעה שונים על עיני בטחון דורש הדמגוג שיוסיפו עשרות מיליונים לתקציב, מסני שבטחון — מה גדול מבטחון? אבל בשעה שבאים לדון על מסים, הוא אומר: מסים — חס ושלום; ביחוד עמל הדמגוג לפטור מעול המסים סוגי אנשים כשדממה לו כי הוא יכול לקנות אותם על־ידי כך.

המדינאי, כשהוא בא לדון על בטחון ועל תקציב, שוקל בכל חומר הדיון יכלתה של המדינה וצרכיה המרובים; ולאחר שהוא שוקל ומגיע לירי מסקנה, שזהו המאכסימום האפשרי וזהו המינימום ההכרחי — הוא בא לעם ואומר לו דברים לא נעימים: עליכם לשלם מסים, אחרת אין לנו בטחון.

יוחנן בדר (תנועת החרות):
בעיקר שאחרים ישלמו.

ראש־הממשלה ד. בן-גוריון:
הדמגוג מספר ומרומם תמיד את הצבא, כי הוא יודע עד כמה הצבא אהוב בעם, עד כמה בטחונו של העם תלוי בצבא, אבל הוא בעצמו לא נקף אצבע לטובת הצבא, והשומע אותו סבור שהוא הרה והגה ויצר וארגן וצייד את הצבא, ומסר נפשו עליו כל הימים, אם כי למעשה עסק רק בבורסקאות.

המדינאי אוהב הצבא לא פחות מהדמגוג, אבל הוא רואה גם חסרונותיו ומגדירותיו של הצבא; הוא עושה מאמצים לתקן אותם.

כשהעם נתקף, מתיימר הדמגוג שהוא כל כך דרוש לעם, שהישארותו בעסקנות מפלגתית יותר חשובה מאשר השתתפותו במלחמה כאחד ההיילים. וכעסקן מפלגתי הוא משיג שחרור מהצבא ומהמלחמה, ובתום הקרבות, כשהצבא ניצח, אין הוא פוסק מהתפארותו: "אנחנו נלחמנו ואנחנו ניצחנו". המדינאי יגיש לארגון המלחמה דחילו ורחימו. הוא יודע מה זאת מלחמה.

יוחנן בדר (תנועת החרות):
הוא לובש חאקי.

ראש־הממשלה ד. בן-גוריון:
הוא יודע שזה הרג ואבדון, והוא מגייס מאכסימום של אמצעים וכוחות ולשם כך הוא עושה הרבה דברים בלתי־פופולאריים, ואחרי הנצחון אין דעתו וזה עלי, כי הוא יודע שיש בעולם כוחות יותר גדולים ואסור לטפח בעם הרגלי התרברבות; הוא יודע כי בתנאים מסוימים התרברבות זו עלולה להיות בעוכרי העם. הוא גם יודע שהיו לא רק נצחונות; בעמדו בראש המערכה הוא יודע גם על הכשלונות, על המגברות. הוא יודע שהמלחמה הבאה לא תהיה כמלחמה הקודמת, ושהיא תדרוש כוחות יותר גדולים וקרבות יותר רבים. ומשום כך המדינאי עושה כל מה שאפשר כדי למנוע מלחמה. אבל לדבר הזה עוד אשוב אחר כך.

שני טיפוסים שונים אלה נתגלו לא רק בתולדות אתונה ויוון כולה. גם בעם היהודי ראינו טיפוסים מנוגדים אלה, אם כי בגילויים שונים; ראינו אותם לפני עשרות שנים, לפני קום המדינה, בימי המדינה, ואני חושש שנראה אותם עוד הרבה

נחוצים לנו כשהם חיים ויוצרים. אני רוצה שיהיו לנו אמהות ונשים שכולות. אבל אם ניתקף — איש מאתנו לא יהסס — נילחם וננצח, אם כי נשלם מחיר גדול מאשר שילמנו במלחמת הקוממיות. אנו גדלנו, התעצמנו אבל לא רק אני בלבד. אפשר לא ניתן יד להרפתקה מלחמתית מתוך ספקולאציות מדומות ופאטריסטיקות מפוקפקות.

ידעתי כי יש פטריוטים נאמנים, שלחיוק טענותיהם הם מביאים ראיה מהתנ"ך. ואני מתוודה: יש לי — ובודאי לרבים — חולשה גדולה לספר הזה. אני מאמין כי השראת התנ"ך קיימה אותנו, הביאה אותנו חזרה ארצה, הקימה המדינה. וכל ערכי האנושיים והיהודיים שאבתי מהתנ"ך. מדע למדתי במקומות אחרים. אבל ערכים — בתנ"ך, וערכי התנ"ך מספקים לי. לא מצאתי בשום ספר אחר ערכים יותר גדולים ויותר נעלים, גם ערכים אנושיים וגם ערכים יהודיים. לכן כאשר באים אלי בשם פסוקי התנ"ך — אני מקשיב ומהרהר. אבל גם אני קראתי בעיון ספר הספרים, ותסלחו לי אם אקרא פרשיות אחדות מן התנ"ך:

„ויהי אחרי מות משה עבד ה' ויאמר ה' אל יהושע בן נון משרת משה לאמר: משה עבדי מת ועתה קום עבור את הירדן הזה אתה וכל העם הזה אל הארץ אשר אנכי נותן להם לבני ישראל. אל מקום אשר תדרוך כף רגלך בו לכם נחתי כאשר דיברתי אל משה: מהמדבר והלבנון הזה ועד הנגה הגדול נהר פרת כל ארץ החתים ועד הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם. לא יתיצב איש לפניך כל ימי חיך, כאשר הייתי עב משה אחיך עמך. לא ארפק ולא אעזבך. חזק ואמץ כי אתה תנחיל את העם הזה את הארץ אשר נשבעתי לאבותם לתת להם.“

כאשר הקדוש ברוך הוא אומר למצביא יהודי: נשבעתי, איש לא יתיצב לפניך, אלה הם הגבולות, — ודאי שהוא יכול לצאת למלחמה בלב שקט ובבטחון גמור שישג כל מבוקשו. בימינו אנו לא זכה ולא יוכה איש להבטחה ברורה ומפורשת כזו מצד הקב"ה. בימינו האנשים הם בשר ודם פשוטים. לא משרתי משה, ואינם זוכים שהאלהים ידבר אתם ויתן להם הבטחות כאלה. זו לא הבטחה מפוקפקת של שלוש המעצמות: ליהושע דיברה המעצמה העליונה שבעליונותו, ודיברה דברים ברורים. וכל זה בפרק א' של יהושע. עכשיו נראה מה יש בפרק י"ג של יהושע:

„ויהושע זקן בא בימים, ויאמר ה' אליו: אתה זקנת באת בימים והארץ נשאה הרבה מאד לרשתה. זאת הארץ הנשאת: את כל גלילות הפלשתים (אלה עכשיו כל יושבי הדרום) וכל הגשרים. יהושע לא זכה לכבוש שטחים אלה, למרות העזרה שאין גדולה ממנה, ולמרות הצהרה הבטוחה ביותר בעולם. ובספר ראשון של ספר שופטים, אחרי מות יהושע, נאמר: „ולא הוריש מנשה את בית-שאן“ (שזה"ל שחרר בימינו), „ואת תענך ואת בנותיה“ (וגם אלה שחרר זה"ל בימינו), „ואת יושבי דור“ — שזה"ל שחרר — „ואת יושבי יבלעם ואת בנותיה“ — ולא ברור היכן זה, אבל אני מניח שזה נמצא בשטח שזה"ל גאל בימינו — ואת יושבי מגידו ואת בנותיה“ — שזה"ל שחרר. „ובלון לא הוריש את יושבי קטרון“ — גם זה לא ברור היכן הוא, אבל מיד אחרי-כך נאמר: „ואת יושבי נהלול, ואת יושבי עכו“ — שזה"ל שחרר — „ואת יושבי צידון“ — שזה"ל לא שחרר — „ואת אחלב ואת אכויב“, ומעניין הדבר שכלל הרשימה הואת נפקד זכרו של המקום הנ"ל יקר לנו: אין בכל ספרי יהושע ושופטים זכר ירושלים; ועברו 300 שנים מימי יהושע בן נון עד שדוד המלך כבש העיר יבוס.

הממשלות לאחר הבחירות לכנסת השניה, ופחות או יותר אני מכיר דעתו שלא היה בדיוק כדעתי בענייני בטחון — אבל כשמעתי לתדהמתי שהוא דורש מלחמה — וגדמה לי דווקא נגד ירון — שאלתי את עצמי ואותו: ריבוננו של עולם, כלום אינו יודע שאנו ניפגש שם בצבא בריטי? יש ברית צבאית בין בריטניה ובין ירון ואנגליה מחזיקה שם צבא. יודע אני לא פחות מחבר-הכנסת ברנשטיין את כוחו של צבא הגנה לישראל וסומך על כוחו: אבל לא אקח על עצמי, גם אם יאמרו לי שיוזקו אותי מהממשלה, ששישמו אותי בכלא, שיקרעו אותי לגזרים — לא אקח על עצמי לשלוח את צבא הגנה לישראל להילחם בצבא אירופי או אמריקאי, רוסים או בריטים או צרפתי. ואומר אולי פאראדוקס: אילו הייתי מניח שהצבא הבריטי יבוא לכאן להכריח אותנו לדבר שאיננו רוצים בו — לא אהסס אף רגע שעלינו להילחם בו, אם כי אני יודע שניכשל. עם שאינו מוכן להילחם על עצמו כשמתקשים אותו — ויהיה המתקף מי שיהיה — אין לו תקומה. אבל שאנו ניוזם מלחמה כשיש חשש, אפילו חשש רציני, כי עלייך כך ניכנס במלחמה עם צבא בריטי או סובייטי או אמריקאי — ידי לא תהיינה במעל הזה!

יוחנן בדר (תנועת החרות):
איפה אמר זאת מר ברנשטיין?

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

הוא יושב כאן. מדוע אתה צריך לשאול בשמו? אבל נימוקי זה חל גם על אלה שהטיפו ללכת לחזיתות אחרות. בכל חזית שבה נהיה אנחנו הפותחים, אנו עלולים להיתקל גם בצבא זר ולא רק של השכנים. יש גיבורי-הפה כאלה: האומרים: אנו „מצפצפים“ על כל העולם. אינני גיבור כמותם; אני מודה על כך. אינני אומר שזהו הנימוק היחיד שלי נגד מלחמה יזומה. אבל פה אני מסתפק רק בנימוק זה.

אני רוצה לגלות „סוד“ שהתגורר התחילו עוד לפני קום המדינה, ביום 30 בנובמבר 1947, למחרת החלטת עצרת א"ם. זו לא הייתה עוד מלחמה. אבל זה היה דבר חמור, וידענו היטב למה זה עלול להביא. כאחראי לבטחון עשיתי הכל, וכל חברי יתר אתי, להימנע מלהסתכן בקרבות עם הצבא הבריטי, והצלחנו. בכל התגוררות המכריעות בימים ההם, לפני צאת הבריטים מהארץ, התאמצנו לפגוע אך ורק בכנוסיות הערביות. נעזרנו לא במעט עליידי העובדה שהצבא הבריטי, שמנה אז למעלה משבעים וחמישים אלף, עמד מן הצד כששחררנו את חיפה ואת טבריה, ואת צפת ואת יפו. והזירותנו להימנע מקרב עם הצבא הבריטי עמדה לנו לא במעט. וכראש הממשלה, כשר הבטחון, כחבר הכנסת וכאזרח המדינה, לא אתן ידי באיזו צורה שהיא, כי ביזמתנו אנו ייתקל חלילה צה"ל באיזה צבא אירופי או אמריקאי או אסיאתי שלא מהאזור הזה. ככל אחד מכם נתתי יד לתקומת ישראל. לא אתן ידי לחורבנה!

מלחמת-מעג היא טירוף דעת. אלה שבשבלים מלחמה אינה דקלמצייה דמגוגית בלבד — זה טירוף דעת. המדברים על מלחמה אינם יודעים מה עלולה להיות מלחמת-מעג בשל עצם קיומו. ולאחר שאמרתי זאת אני רואה תובה להוסיף: לא אהסס אף רגע אחד — ואני בטוח, כל חברי בממשלה כך — לגייס כל כוחו של צה"ל נגד כל מתקפה, אם זה ממצרים, אם זה מירדן, אם זה מסוריה, אם זה מסעודיה או מכולן יחד. ולי אין ספק בתוצאות ההתמודדות האות, אם כי ידעתי ששלם מחיר יקר. אני יודע המחיר ששילמנו במלחמת השחרור; זה לא היה מחיר קטן, ואילמלא נתקפנו אז — לא הייתי גם אז יוצא למלחמה, כי הבגנים והבנות שלנו

גם בתוכנו מעטים האומרים: לא, אם יורים עלינו — נשתוק, אם רוצחים אותנו — נשתוק, אם מחבלים — נשתוק. האומרים זאת הם מעטים, או שהם חסידים שוטים או שהם מתחסיים. על נתקפים הוטל להתגונן, וזכות הגנה עצמית היא מקודשת, היא גם קבועה במגילת האומות המאוחדות. ושוב — לא כל מה שמקובל לגבי העולם כולו מקובל לגבי ישראל. אם קראתם את הדין וחשבון של המזכיר הכללי, הרי מצאתם שהוא שולל בפירוש זכותנו להתגונן בפני מחבלים ומרצחים, אם כי הסברנו לו מצב הדברים, ובוחיכות הנוקב שהיה לנו אתו — נסתחמו טענותיו. שכנינו רצו להכריע אותנו במלחמה. כשנכשל — גורו עלינו חרם כחשבים שימוטטו עלינו כך את כלכלתנו. לא הסתפקו בחרם ובהסגר — וארגנו נגדנו כנוספות רוצחים ומחבלים, כדי לערער בטחוננו הפנימי, ואין להקלות על הדעת שנרשעה לנוספות אלה להשחולל — מבלי שהאשמים והאחראים יבואו על ענשם.

בהודמנות זו אני רוצה לברך את המזכיר הכללי של א"ם על הצלחתו, על כל פנים לפי שעה, בקבלת התחייבויות מחודשות מכל שכנינו על הפסקת אש מוחלטת ללא כל תנאי ועל איסור חציית הגבול, אם כי אני בטוח כי שכנינו יעמדו בהתחייבותם זו למשך זמן רב. הודענו וביררנו למזכיר של א"ם, שבשום פנים לא נסגיר את ארצנו ואת תושבינו לטירור של שכנינו, ויאמרו היושבים ראשונה במלכות א"ם מה שיאמרו.

אני רואה תועלת לעמוד על ההתנהגות התמונה של המעצמות הגדולות, שנכנעו לטירור המילולי של סוריה ובע"ל לות בריחה ומחוק מההחלטה סיף שתחילה נוסח עלינו מצד שלת בריחה המועצות כמדיניותה היא, שאת הענינים ביחסי ישראל ועמי ערב יש לסדר על דעת שני הצדדים. דבר זה נכלל בהצהרה המשותפת של בריחה המועצות וממשלת בריטניה, אולם עלינו הטיור המילולי של נציג סוריה וחבריו נמחק הסעיף הזה מתוך ההצעה שהוגשה למועצה עלינו ממשלת בריטניה. אני חושב שנפגם עלינו כך המעמד המוסרי של מועצת הבטחון כמסד בינלאומי שאין בו משוא פנים. כאורחי העולם — ולבני-חורין במולדתם או כולנו אורחי העולם — אנו מצטערים על כך, כי אנו רוצים שמוסדות א"ם יהיו מכוונים בעולם ויהיו מאמון כל הצדדים. כיהודי וכישראלי לא איכפת לי הדבר במיוחד, כי הענינים בארץ האות לא יסתדרו בלעדיו, אלא אם יכריעו אותנו בכוח — וזה לא יהיה כל כך קל.

לא נסכול שום פגיעה לא מצד השכנים ולא מצד חוץ. כיהם בין ממורח ובין ממערב בריבונותנו, בבטחוננו ובגבור לוחיני. לא יעשה שום סידור בארץ זו שמדינת ישראל לא תסכים לו. היא לא תקבל שום סידור שיפגע בשלימותה.

עלינו להיות מוכנים לכך שיהיו נסיגות של דיקטאט מצד מעצמות אדירות לסידורים בלתי-רצויים ובלתי-צודקים. ואם כי הובר נראה קל מאד להגיד לא, אני אומר לכם שנצטרך להתאזר בכוח רב למען נוכל להגיד לחקשים בעולם: לא! ולעמוד ב"לא" זה.

אין אני שותף לאימרה הנמוצה בינינו ללא יסוד, שאנחנו מבודדים בעולם. אני יודע שיש לנו ידידים נאמנים ומוקירים רבים וכנים באמריקה, באירופה, באסיה ובאוסטרליה, אולם לא נוכל להגיד: שישו, בני מעז! כי רבים הם האויבים — ואותם לא אפרש. ועלינו לעשות הכל, עלינו לעמוד קשה ובהתמדה ובתחריצות, בארץ ובעולם, למען נרכוש ידידים נוספים גם ב"בשות-אלה וגם באמריקה.

אולם מרכז מאמצינו: — וזו לעתה הנקודה העיקרית בדרכנו. בדרך-אלה אשר בנו את המדינה והמהות את המדינה

ואני מייפץ לחברים וליריבים שלא יכניסו פסוקי תנ"ך בוויכוח מדיני של ימינו; הנסיבות הקיימות עכשיו קובעות דרכנו.

משאלת המלחמה אני עובר לשאלת הסכמי שביתת-הנשק. הסכמים אלה אינם אידיאליים ולא יעמדו לנצח. בכלל איני מאמין בסידור אנושי כל שהוא שיוכל להתקיים לנצח; אבל הסכמי שביתת-הנשק בעצם טיבם הם רק זמניים, לתקופת מעבר.

הממשלה הזאת הצהירה שהיא מוכנה כמקודם לשמור באמונה על הסכמי שביתת-הנשק על כל פרטיהם ודקדוקיהם כלשונם וכרוחם, אבל חובה זו מוטלת גם על הצד השני. הסכם שיפור עלינו הצד השני — לא יחייב גם אותנו; ולא אמרנו זאת לתפארת המליצה.

כשבא לארץ לפני זמן קצר המזכיר הכללי של האומות המאוחדות, נהגנו בענין הסכמי שביתת-הנשק לפי הצהרה זו. הפסקת אש, אמרנו, אנו מקבלים ללא תנאי, כמובן על בסיס של הדדיות; לא יתכן שאנו נפסיק והצד שכנגד ימשיך ביריות והתחייבות זו אנו מקבלים ללא תנאי וסיף, ואין זו מותנית בקיום שאר סעיפי הסכמי שביתת-הנשק. אנו רוצים שיהיה שקט בגבולות, שישובינו יהיו בטוחים, שלא תהייה יריות ולא תהיה חציית הגבול. קיבלנו על עצמנו את הדבר הזה גם מקודם, לפני בואו של מזכיר א"ם, אבל הצד השני לא קיבל. אך כשבא מזכיר א"ם והעלה סעיפים אחרים, שמשום מה היה לו ענין מיוחד בהם, סעיפים 7 ו-8 של ההסכם עם מצרים, המחייבים יציאתנו מניצנה, אמרנו לו: לא, זה תלוי בכך אם המצרים יקיימו סעיף א', וסעיף א' מופר על ידי המצרים כל השנים; הוא מופר עלינו כך שהם מאיימים עלינו במלחמה, שמכריזים על קיום מצב של מלחמה אתנו, דבר שהוא בניגוד להסכם ולהחלטת מועצת הבטחון. הם שמים עלינו מצור והסגר ימי. ההסכם, אמרנו, הוא חסיכה שלמה. אנו מוכנים לקיים את ההסכם במלואו באמונה, בתנאי שהצד השני גם הוא יקיים את ההסכם כולו. אם לא — ההסכם אינו קיים. — לא נשמר סעיף א'. אין עלינו החובה לשמור סעיף ז'. המזכיר הכללי קיבל את דברינו, אם כי אני מצטער על כך שלא הכניס זאת בדין וחשבון שנתפרסם, אבל זהו ענינו, בודאי נימקין אותו.

אני רוצה להודיע כאן, כי זו תהיה המדיניות שלנו גם להבא. אני רוצה להודיע זאת ביהוד לאחר החלטת מועצת הבטחון. אנו מוכנים לקיים כל ארבעת ההסכמים, בתנאי שגם אחרים יקיימו את כל ההסכם, אם לא — ההסכם אינו קיים. אם הוא אינו מחייב אותם — הוא אינו מחייב אותנו. רק הפסקת האש אינה תלויה בשאר סעיפי ההסכם.

אני רוצה שחברי הכנסת ואתם יחד כל העם ידעו שאין דבר זה פשוט וקל, ייתכן שזה עלול להעמידנו במצב קשה, אם כי זה הגיוני וישי. אומות העולם לא קיבלו עדיין לגבי העם היהודי ולגבי מדינת ישראל כללי הישר וההגיון המ' קובלים לגבי כל שאר העמים. וייתכן שיוטל עלינו להיאבק קשה על דבר אלמנטרי פשוט זה, אבל זוהי המדיניות הנח' רצת שלנו, גם אם נגיע לידי קונפליקטים עם מוסדות אותם אנו מכבדים מאד, מוסדות שיש להם ערך אנושי גדול, בכל אופן עלינו מטרם המוצהרת.

ועוד דבר אחד אמרנו ב"ב בנובמבר, ודבר זה נאמר ביתר הרחבה והסברה, נדמה לי הסברה מעמיקה, למזכיר הכללי של א"ם. אמרנו, כי "אם קחי שביתת-הנשק יפתחו מעבר לגבול למחבלים ולמרצחים, לא יסגרו עוד בפני מתגוננים ועומדים בשער". דבר זה נראה לרבים מאתנו, אם כי לא לכלנו; יש

נקודות. זוהי הגדרה של קו ישר אבל לא של קו. יש קו עקום ויש קו ישר. במדיניות לא יתכן קו ישר כל הזמן. אין בהיסטוריה דרך ישרה פשוטה. מה שנחזק לנו זהו קו אינטגרלי הכולל גם מאמץ מדיני, גם מאמץ צבאי, גם מאמץ כלכלי, גם מאמץ מוסרי, ובראש וראשונה מאמץ של יישוב השממה ושל קליטת עולים, בהגשת עזרת אחים נאמנה. ותעמוד לפנינו הדמות ההירואית של רודא — כתובעת, כמעודדת, כדוגמה.

רק מאמץ אינטגרלי זה עמד לנו עד היום ויעמוד לנו גם בעתיד. זהו — אני מאמין — דרכנו.

2. דיון (המשך)

איום ניתנים לדיון פומבי, הרי ישנן ועדות בכנסת — רשאי מיהו לדעת מה היו המניעים שראש הממשלה הציע לאחד משריו לפרוש מן הממשלה.

ובכן, אנו עומדים ביום השני של הדיון הזה. קדמו לדיון הזה כמה ימים של שמועות, של בירורים, ועד היום הזה אין יודעים — על כל פנים, סיעתי אינה יודעת — מדוע מי שהוא עכשיו חבר-הכנסת משה שרת התפטר מן הממשלה. יכולים להיות נימוקים אישיים, מניעים אישיים, ואין לזלזל בכך. אבל בשעה שמן הדוכן הזה מבקשים את אחדותו של כל העם ואת מאמצו של כל העם, הרי המניע שראש הממשלה הציע לקבל ברנטי המדינה הוא — אחדות מינימאלית ביניהם —

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:
— מאכסמיאלית.

יוזר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):
המאכסמים מהווה דרישה יותר מדי גדולה; המניע שראש הממשלה לדרוש הוא — אחדות מינימאלית.

היו כבר מקרים במדינה ששרים פרשו. היתה פרשת פרישטו של שר הבטחון פנחס לבון. זו היתה פרשה מלאה כבוד לכל אלה שעסקו ולקחו חלק בה. מדוע? כי שר הבטחון לבון הסיק את מסקנותיו — שהאינטרסים של המדינה קודמים למניעים האישיים, ומשום כך הגיש את התפטרותו. זה כולו לכבוד לו. ראש הממשלה דאג, משה שרת, הבין שהאינטרסים של המדינה קודמים למניעים האישיים, ופנה לחבר-הכנסת בן-גוריון והציע לו להיות שר בטחון בממשלתו, וחבר-הכנסת בן-גוריון הבין שהאינטרסים של המדינה קודמים למניעים האישיים. וכנס לשרת בממשלתו של משה שרת, למרות גדולתו — וזה כבודו — והוא כיהן כשר בטחון בממשלתו של משה שרת. זוהי דוגמה שאנשים מקריבים את האינטרסים של המדינה האישיים לטובת האינטרסים של המדינה. אבל עוד לא שמענו מה הם האינטרסים של המדינה הדורשים את הקרבת שר החוץ?

לכך עדיין אין שום הסבר ולא ניתן כל הסבר, לצערנו, אם כי באומי של ראש הממשלה מהיום נשמע הרבה יותר מאשר נשמע בענין זה אי-פעם. אבל אין זה מספיק, אם אין שום הסבר — זוהי נגיעה בדמוקראטיה, כי דמוקראטיה צריכה להסביר מדוע נעשים מעשים כאלה. במדינות רודניות מורידים שר חוץ ומעלים שר חוץ ומפרסמים קומוניקאט קטן, וזה מספיק בשביל העם. אבל בדמוקראטיה אומר דבר זה: דרשני. וכל מי שאינו מסביר לעם או לפחות אינו מודיע בפומבי שההסברות יינתנו בוועדת החוץ והבטחון, כפי שזה נעשה כששר הבטחון פנחס לבון התפטר — אינו מסביר ולא כלום. אזי צריך כל אחד לשאול את עצמו מה פשר הדבר

שלה הזאת, — אם כי לרבים שאינם בממשלה הזאת יש חלק לא קטן בבנין המדינה, — זו הנקודה המרכזית: חיוק מתמיד, בלתי-פוסק ובלתי-נלאה של עצמתו הפנימית מה בארץ הזאת. זהו מרכז מדיניות החוץ שלנו, זהו מרכז מדיניות הבטחון שלנו, זה מרכז כל המדיניות שלנו. זוהי התורה כולה: חיוק עצמתו המוסרית, הכלכלית, הצבאית, כי עצמה זו ורק זו תכריע בסופו של דבר בכל המשימות ובכל הסכסוכים, ואולי גם בקרבות שאנחנו נהיה מוכרחים לעמוד בהם.

תמהתי קצת על ההגדרה הבלתי-מתאימה של קו שנתן מר ברנשטיין, כאילו קו זה הדרך הקצרה ביותר בין שתי

היו"ר י. שפרינצק:

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת הררי:

יוזר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, סיעתנו מסתייגת הן מן הצורה, הן מן הסגנון והן מן התוכן — במידה שיש חוכן — לפרשה הנקראת פרישטו של שר החוץ משה שרת.

כל עוד הדיונים היו פנימיים, בסיעת מפלגת פועלי ארץ-ישראל, על תפקיד מוכיר המפלגה ועל התפקידים האחרים המוצעים למי שהוא עכשיו חבר-הכנסת משה שרת, לא עניין אותנו הדבר ולא צריך היה לעניין אותנו. שמענו זה עתה מפי ראש הממשלה את תגובתו הוא לעניינים הפנימיים האלה. יש רק להצטער שבמשך זמן רב פרסמו העיתונים מה שפרסמו והעם קיבל את הידיעות מן העיתונים בלי שהיתה כל תגובה. ואין דבר קל יותר לאלה המחזיקים בהגה מאשר להגיב על הידיעות המופיעות בעיתונות. אבל אין סיעתנו גורסת שהסיעות השונות הן הקובעות מי יהיו שרי הממשלה. יכול חבר כנסת המרכיב ממשלה לחשוב שכל חברי סיעה מסוימת מתאימים מבחינת הרכב ממשלתו להיות שרים והוא יכול להניח לסיעה מסוימת חופש לבחור מי הם השרים שסיעה זו רוצה בהם. אבל לאחר שחברי סיעה זו נעשו שרים, הרי הם שרים של מדינת ישראל ולא של אותה סיעה, ולא אותה סיעה יכולה לקבוע מה לעשות בשרים אלה, אלא זה צריך להיעשות על דעת הממשלה כולה, על דעת הסיעות המהוות את הקואליציה.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

זה חל גם על הסיעה הפרוגרסיבית.

יוזר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

זה חל גם על הסיעה הפרוגרסיבית; חל תמיד ויחול תמיד. תמיד נהגנו כך. מעולם לא הצעת למישהו אחר מאשר לחבר-הכנסת רוזן להיות שר, ותמיד כיבדנו את בקשתו, כי אנחנו מכבדים את חבר-הכנסת רוזן.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

הוא הוצע עליי הצעתכם.

יוזר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

אנחנו גורסים שראש הממשלה הוא שמרכיב את ממשלתו. זו ממשלתו של ראש הממשלה, ואם ראש הממשלה סבור ששר החוץ או מי שנשא בתפקיד זה צריך לפרוש מן הממשלה, הרי זו זכותו של ראש הממשלה להכריע בדבר ולא של הסיעה ששלחתו. אין ספק שזוהי זכותו ורשותו של ראש הממשלה לבקש משר החוץ לפרוש. אבל כשישנו דבר כזה, ראשי העם במדינה, ראשית הכנסת — ואם הדברים

ביב. כמובן עלולה היא לפרוץ גם אחריכך, אין זה בבחינת דבר בטוח, צריך להתכונן, צריך להיות מוכן, אבל צריך לחשוב גם על אפשרויות אחרות, על אפשרויות של שלום ומאבק מדיני, עד כמה שידוע לי לא היה חברי הכנסת משה שרת מאלה שאמר שהמלחמה תפרוץ באביב בכל מחיר ובכל תנאי. והנה עבר גם האביב, ועל כל פנים מבחינה זו לא טעה.

יודע אני שהנשק שהובטח מארצות-הברית — או נכון יותר הנשק שקוינו כי יובטח אך לא הובטח — לא נמסר. באופן טבעי והגייוני אפשר לגנות את מדיניותו של שר החוץ ולראותו אחראי לכך, אך באותה מידה צריך לראותו כאחראי גם לכל הנשק שקיבלנו. אני מזכיר כאן את דבריו של שר הבטחון בכינוס קרן ההגנה בבית "הבימה", שעה שהודיע קבל עם כי "נשק זורם לישראל". אני יודע שזה נכון, וגם אין צורך באישינו לקביעת עובדה זו. נכון כי שר החוץ אחראי לנשק שלא קיבלנו, אך גם לנשק המצוי בידיו אחראי הוא, ונשק זה — אין לזלזל בו.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:
יותר מכל שר אחר.

יותר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):
אני שמח שראש הממשלה אומר זאת.

מדוע אמרתי כל זאת? כי אי-אפשר להשתחרר מן הר"ר שם שאנו עומדים לפני מדיניות חדשה, ואם עומדים אנו לפני מדיניות חדשה, מוטב להגיד זאת בפה מלא, מוטב להגיד לנו זאת ולהסביר לנו את הדבר. מוטב שנחזק על כך אחד ידע אם הוא יכול להמשיך לשאת בעול ובאחריות של מדיניות חדשה או לא. ואם אין המדובר במדיניות חדשה, אין אני מבין ואין סיעתי מבינה מדוע צריך היה שר החוץ להתפטר.

אנו ראינו בצמד זה של ראש הממשלה ושר הבטחון מצד אחד ושר החוץ מצד שני — כפי שאנו מכירים את שניהם עם כל מעלותיהם וחסרונותיהם, כי לכל אחד יש חסרונות מסוימים — ערובה למדיניות הטובה והנכונה של מדינת ישראל.

אולי אפשר היה לחשוב שעכשיו יהיה מפנה בזווית מסר יימת, צרה ואולי רחבה, לגבי הגוש המזרחי. אולם לא ראש הממשלה ושר הבטחון, ולא שרת העבודה שתהיה שרת החוץ, אינם ידועים כבעלי כיוון כזה או כמטיפים לכיוון כזה — על כל פנים לפי מה שאנו מכירים אותם במשך כל הזמן.

ובכן, מה העניין ומה השינוי? יש רושם, וגם קיים הד שש, כי המדיניות החדשה מתבטאת רק בהחלטתו של שר החוץ; כנראה זו תהיה כל המדיניות החדשה של הממשלה. אם זו המטרה, אם זו המדיניות שאנו עומדים לפניה, איני יודע אם הדבר כולו היה כדאי ואם נחוץ היה לעשותו.

על כל פנים אנו ודאי שאיננו בעד פולחן האישיות ואיננו מעמידים את הכל על אדם אחד. אנו מכינים שמדיניות מסר יימת יכולה להימשך גם אם חברי הכנסת משה שרת, על כל נסיונו, לא יהיה שר החוץ. אך בכל זאת, כדאי היה לדעת מה הם ההסברים, לשם מה היה זה נחוץ ומהי הכוונה.

מבחינה פורמאלית מתייחסת ההצבעה העומדת לפנינו רק לאישורו של חברי הכנסת נמיר כשר העבודה. כמובן מאד חלים אנו לו כל טוב בתפקידו החדש ואנו בטוחים כי יתרום מנסיונו ומשכלו לתפקיד זה. אנו רק מצטערים שחברי הכנסת מרדכי נמיר מגיע לממשלה בנסיבות אלו של התפטרות שר החוץ.

ולהתחיל לפרש סירושם. למשל, שמעתם היום אחרי-הצהרים את קב"ר יושב ראש ועדת החוץ והבטחון חברי הכנסת ארגוב. הוא שיך למפלגה שהחליטה בענין זה, וכנראה השתתף בהצבעה על כך במפלגתו, בין אם היה בין המצביעים בעד, נמנע או הצביע נגד, אנו זכאים לחשוב שהוא יודע יותר. והנה הוא בא כאן ומציע גירסאות שונות להתפטרותו של חברי הכנסת משה שרת, ואנו צריכים להניח איפוא כי למרות הכל ובכל זאת גם הוא אינו יודע וכי לא הכריעו כאן מניעים אישיים, כי אם ישנם גורמים מדיניים ובטחוניים. אין להתבייש בכך וצריך אומץ לב להגיד זאת — ואם אי-אפשר בפומבי, הרי אפשר לעשות זאת בוועדת החוץ והבטחון ולומר שישנם גורמים כאלה. אבל ראש הממשלה הצהיר כאן אתמול — והוא חזר על כך גם היום — שאין צורך להדגיש במיוחד כי "מדיניות הממשלה בכללה תתנהל גם להבא לפי קווי-היסוד המאושרים של הממשלה, ובאופן מיוחד מדיניות הבטחון והחוץ — לפי נאומי בכנסת ב-2 בנובמבר, בשעת הצגת הממשלה הנוכחית, הנאום שנשאתי על דעתם של כל חברי במדינה בלי יוצא מן הכלל".

נשאלת השאלה: האם בזה שחברי הכנסת משה שרת משמש כשר החוץ — מפרש הוא להגשמת קווי היסוד של הממשלה ולמה שכלול בנאומי של ראש הממשלה בכנסת ב-2 בנובמבר, שנישא על דעתם של כל "חברי הממשלה בלי יוצא מן הכלל"? אם הוא מפרש ומדיניות הממשלה תתנהל גם להבא לפי קווי-היסוד המאושרים של הממשלה, אזי אין כל ספק שהוא צריך ללכת; אבל לצערי שוב עלינו לנחש, ולא הצלחתי לגלות, מכל מה ששמעתי גם פה בכנסת וגם מחוצה לה, במה הוא מונע את הגשמת קווי-היסוד של הממשלה.

עלינו לפשפש מה היו המאורעות בזמן האחרון שהגדישו את הסאה והמריצו את שר החוץ להגיע להכרעה שעליה להתפטר כפי שמסר כאן, מה אירע? פורסם הדין-וחשבון של המרשילו. נכון שאם המרשילו...

משה שרת (מפא"י):

אבל אני אמרתי כי התפטרותי אין לה כל קשר עם שום דבר מיוחד שקרה בזמן האחרון.

יותר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

חברי הכנסת משה שרת, נכון, אבל זה לא מספיק כדי להסביר את גישתך...

משה שרת (מפא"י):

הפרישה הוסברה גם בדברי וגם עלידי ראש הממשלה.

יותר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

אני מצטער שגם הסברתך וגם הסברת ראש הממשלה אינם מספקים את סיעתי, כי אין כאן הסברה מספקת.

פורסם הדין-וחשבון של המרשילו. אם המרשילו יכול להתפאר שהוא גרם להפסקת אש, הרי הוא יכול להתפאר בעוד דבר — שפרט לרודן המצרי כל אלה שניהלו אותו משא ומתן והחלפו ביניהם באחרים: ממשלת סוריה נפלה, ממשלת לבנון נפלה, ממשלת ירדן נפלה, כל שלוש הממשלות האלה נפלו, ואצלנו צריך לחפש מניעים ונימוקים להתפטרותו של מי שהיה באותו זמן שר החוץ. אבל האם הוא לבדו נשא באחריות ובעול של המשאומתן עם המרשילו? לא ולכן אין גם להניח שזו היתה הסיבה לפרישתו. יכולים אולי לחפש נימוקים אחרים: בעוד יומיים נמנה את יום ה-21 ביוני ולפי מהלך הארץ סביר השמש זהו סוף האביב, והרי לפי גירסת רבים הנה קרוב לאדאי שהמלחמה תפרוץ באי-

שים בכהונתם אינם נצחיים ואפשר להחליפם. אולם סתם חילופיגברי במצב חמור כזה, לא צריך לעשות אלא אם כן יש כאן גימוק משכנע מספיק, אם רוצים לשנות את כל הקו המדיני. היה חשוב איפוא שהציבור והכנסת ידעו את הנימוק האמיתי. ואם רוצים לעשות שינוי, ידעו איזה שינוי בקו רוצים לעשות.

וגם לאחר כל מה ששמעתי היום מפי ראש הממשלה, עדיין לא הוברר לי הדבר על בוריו. כאורח במדינה זו המ ייצג חוג אורחים החושב כמוני, וכמי שאינו מיוצג אפילו בוועדת החוץ והבטחון של הכנסת, סבורני שיש לי זכות לשאול בהודמנות זו איזה שינוי קו מתכוננים לחולל כאן, אם אומרים שזה צריך להיות קו נועז, הרי יש לפרש זאת. דור" שים יתר גמישות, רצוי גם לדעת באיזו צורה תתגבש גמישות זו. אם הקו, שהיה עד עכשיו הקו של הממשלה כולה, משמעותו והירות ומתינות ועוד פעם זהירות ומתינות, הרי לדעתי אין לשנות את הקו הזה, אלא אדרבה, יש לחזקו עוד יותר. כי דבר אחד — סלחו נא לי אם אביע גם את דעתי — ישנו בכל העניינים, בכל החכמות והמדעים: אם קשה לא אי אפשר לתקן, צריך על כל פנים להיזהר שלא לקלקל.

אין לחטט הרבה בעבר, כי מה שהיה כבר היה. אבל בזמן של חילופי משמרות במשרד החוץ חשוב לעשות חש" בן-הנפש ולהכיר שעשינו שגיאות במדיניות החוץ והבטחון. וברור שהשגיאות אינן חלות רק על אחריותו של שר החוץ. עלי להזכיר לדוגמה: כל הזמן ניתנו. הצהרות שהננו חוקים יותר מכל שכנינו. אולי היתה בזה כוונה טובה: להפחית את האויב. אולם ייתכן שזה היה המניע העיקרי לעיסקת הגשק עם הרוסים וההודויות הערבית. מאידך גיסא, כדי ליצור כו" נות מלחמתית ולהשיג נשק היה צריך להצהיר — וגם זאת מתוך כוונה טובה — שאנחנו עומדים על עברי פי פחת. ומוכן שזה גרם למבוכה, יאוש וירידה. בכלל מדברים ומצ' הורים אצלנו יותר מדי, גם כאן בכנסת. אינני מדבר רק על הישיבה הזאת והקודמת.

אינני אומר כל דווקא לשם ביקורת. מצבנו החמור הביא לידי פיתולים וויוגים במדיניות, הצהרות וצעדים שה' ביאו לידי מסקנות הפוכות. היו מיבצעים שכונתם היתה טובה: לאיים על האויב. אבל ייתכן שזה הביא דווקא לזינו. היו מיבצעים שהיו מכוונים להוכיח שדמנו איננו הפקר וש' אנו משלמים לאויב כגמולו. אבל ייתכן שדווקא מיבצעים אלה וחלק מהם היו המניעים לכך שלא השגנו נשק בשעה שזדמה היה שכבר אנו מקבלים אותו. ייתכן שכל זה לא היה אלא אמתלה, ובין כך לא היינו מקבלים את הגשק, ואין לדעת דבר ברור.

העניינים מסובכים למדי. קל לדבר על מלחמה. אולם אם מתעמקים בזה, אין זה כה פשוט. גם מפי ראש הממשלה שמענו היום משהו על כך. התקפת שלום מתקרבת עכשיו ועלינו להיות חזקים ותקיפים כעמדתנו. אולם ייתכן שלפני כמה שנים — אינני יודע זאת ברורות, אבל אומרים גם זאת — אפשר היה להשיג שלום יותר טוב מאשר רוצים כיום לאכוף עלינו. לפעמים רואים שהכל מתהפך לטובה. כך ראינו במוננו של בוין, בימי מלחמת הערבים, כי ה' הכביד את לבם והתוצאות היו לטובתנו.

כבר אמרתי שאם היו שגיאות במדיניות החוץ — וזה כבר נאמר גם על-ידי ראש הממשלה ועל-ידי נואמים שונים — אין להטיל את האחריות על שר החוץ. רק הממשלה כולה אחראית לכך. ושגיאות היו לא רק במדיניות החוץ והבטחון אלא גם בשטחים אחרים.

כן אין אנו מתבקשים, מבחינה קונסטטוציונית, לאשר את מינויה של שרת העבודה, חברת-הכנסת גולדה מאירסון, כשרת חוץ. אין כל ספק שאנו גאים כי מדינתנו, כמדינה נאורה, ראתה אפשרות למנות אשה חברת הכנסת כשרת חוץ. מכירים אנו את גולדה מאירסון לא מהיום, ויודעים גם את התפקידים שהיא מילאה כמה פעמים בענייני מדיניות חוץ. היא נכנסה לתפקיד זה בתקופה של מאבק מדיני קשה מאין כמוהו. אני מקווה שלא אתבדה אם אומר "מאבק מדיני" ולא "מאבק בטחוני". כל עומס מאבק העם והמדינה יהיה כנראה בקרוב בשטח המאבק המדיני. אני מקווה כי בממשלה, כש' תעמוד בצומת הידיעות המתקבלות מכל רחבי העולם — אם תהיה בעלת דעה שונה מדעתי של ראש הממשלה ושר הבט' חוץ, תגיד לו זאת ללא כל רתיעה, והנני מאחל כי יתמידו חילוקי-דעות בין אלה העומדים בצומת מדיניות החוץ ובין אלה העומדים בצומת מדיניות הבטחון. כי רק מתוך שיקולם של חילוקי-דעות אלה ומציאת דרך של פשרה ביניהם תצמח המדיניות הנכונה.

אשר לחברת-הכנסת משה שרת, הרי זו תהיה לו תקופה של ריכוז ומנותח מחשבה. ובמידה שרשאי אנוכי הקטן ליי' עץ לו, הייתי מציע לו שירכו בתקופת נופש זו את כל החו' מר הרב בקשר לתקופה ההיסטורית המפוארת לעם ישראל אשר בה שימש כשר החוץ. אין איש אחר היכול להעלות בכתב את כל הזכרונות של תקופה ממושכת זו.

אולם בכל זאת רואים אנו את העתיד בדאגה רצינית. אנו נבחן את הממשלה לפי האופן שבו היא תבצע ותגשים את המדיניות הכלולה והרשומה בקוויה-היסודי. סיעתנו שמה את הדגש בעיקר בשני עניינים שבקוויה-היסודי הנוגעים במדיניות החוץ והבטחון: העניין האחד — אותה פיסקה הקובעת שתפ' קידה של הממשלה הוא "לחתור ללא ליאות לקראת יחסי שלום ושיתוף פעולה בין ישראל ובין מדינות ערב". והעניין השני — הקפדה על הנאמר, כי "בכל יחסיה החיצוניים שומה על הממשלה לשמור על מלאו רכבויותה, שלמות גבולותיה, עצמאותה ומשטרה הדמוקרטית של ישראל, ולהבטיח שכל קשריה עם מדינות אחרות יתבססו על שוויון והדדיות ומג' עת תוקפנות מכל צד שהוא".

לאחרונה עלי להודיע, כי לאור הסתייגותנו מן הפעולה שנעשתה, ומתוך הצפייה לביצוע ולהגשמת קהרי-היסוד של הממשלה, תימנע סיעתנו מן ההצבעה.

יצחק-מאיר לוי (אגודת ישראל ופועלי אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, במצב המדיני הקשה שאנו נמצאים בו שמענו אתמול את הודעת הממשלה. לכאורה אין זו יותר מאשר הודעה על חילופי גברי של שרים מאותה מפלגה. בכל זאת ארשה לעצמי להגיד איאלו מלים.

אינני יודע אם היו כאן רק חילוקי-דעות והבדלים אידי' אולוגיים או הבדלים אישיים, או שאלה יצרו את אלה. דבר אחר ברור: שאין אלה סתם חילופי גברי, כי במצב נורא זה שאנחנו נמצאים בו מבית ומחוץ, לא כדאי היה סתם לעורר סערה ציבורית כזאת. העם בחלקו הגדול, בארץ ובתפוצות, מכיר את מר שרת כאישיות נכונה, כאיש היודע להתהלך עם אנשים, מתון ומנומס, וממילא גם רוחשים לו את כל הכבוד הראוי. במדיניות חוץ — זה חשוב מאד. איש רב כשרון ושוקד על עבודתו, ואין מקרה טוב או חס ושלום מקרה רע שיוציאו מלעול-משקלו. סוף סוף כל דבר צריך לימור. ואדם הנוצל למעלה מעשרים שנה במדיניות, ובמשך שמונה השנים האחרונות — במדיניות החוץ, מוכן שהתמחה בנסינו, ואין זה כל-כך קל למצוא אחר כמוהו בכשרון ובנסינו, ברם, אי

שיש לנו רק בעל-בית אחד ויחיד — אלקי ישראל, ואין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים, והוא יעשה לנו נסים ונפלאות גם עכשיו, ונצא לרווחה גם מצב מסובך וחמור שאנו נמצאים בו, כי ה' שוכן בציון!

ראש הממשלה קרא לנו היום כמה פסוקים מספר יהושע. מר בן-גוריון אמר בקונגרס הציוני דבר טוב ונכון, כי לא מספיק ציוני עברי אלא נחוצה השראה של התנ"ך. אני רק מוסיף שגם זה אינו מספיק. צריך גם לקיים מה שכתוב בתנ"ך. ראש הממשלה קרא היום את הפסוק הבא מספר יהושע: „חזק ואמץ כי אתה תנחיל את העם הזה את הארץ אשר נשבעתי לאבותם לתת להם“. אולם ירשני נא כבוד ראש הממשלה להמשיך ולקרוא את הכתוב שם, ולהלן נאמר: „רק חזק ואמץ מאד לשמור לעשות ככל התורה אשר צוך משה עבדי, אל תסור ממנו ימין ושמאל למען תשכיל בכל אשר תלך. לא ימוש ספר התורה הזה מפיק והגית בו יומם ולילה למען תשמור לעשות ככל הכתוב בו, כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל. הלא צויתוך חזק ואמץ אל תערוך ואל תחת כי עמך ה' אלקיך בכל אשר תלך“.

אבל לא רק הפסוקים בספר יהושע. נוציא את ספר התנ"ך ונציין בו נוראה כי החל משה רבנו עליו השלום, יהושע בן-נון, דוד המלך, שלמה והזקיהו המלך, בתקופת עזרא ונחמיה בבית שני, ובכל התקופות והזמנים חי עמנו והתקיים בנסים שלא כדרך הטבע. ובכל עת כשפנינו כלפי מעלה, באה תיכף תשועתנו והצלתנו.

צעד נועז זה ומהפכה זו יש לעשות, לשוב אל המקור לאבינו שבשמים. בדרך זו ניושע!

לצעדנו, איננו מרגישים שהממשלה חושבת ללכת בכיוון זה. ותחת לנקוט צעד מהפכני כזה להחזיר העם למקורו, הרי בעניי תורה, אמונה ודת, שהם יסוד היסודות של קיום היהדות, נקטה סיסמה של סטאטוס-קוו.

ומה שמעומת של סטאטוס-קוו? אם בחיפה גרו פעם ערבים והם נסעו בשבת, יש לקיים בזה את הסטאטוס-קוו ולנסוע בשבת גם כיום בשעה שהיא עיר עברית גדולה ומלאה יהודים כן ירבו, ואם בעוד שנים אחדות תהיה שם רכבת תחתית, מצהירים כבר עתה שיש לשמור על הסטאטוס-קוו ושתסע בשבת...

הממשלה מכינה כל מיני חוקים לכנסת, רק לא חוק שבת, בשביל הסטאטוס-קוו. אם המיסיונרים עושים מלאכתם לעיני השמש באופן מסוכן, מלבד והזקיהו הצורב, הבושה והחרפה שבמדינת ישראל מעבירים ילדי ישראל לשמד, בכל זאת אין לשנות דבר, כי על הממשלה לקיים את הסטאטוס-קוו. אם תרעבת החזיר, שהיא גוצל נפש, הולכת ומתפשטת במדינה נגד רצון העם היהודי בארץ ובגולה — אין לאסור את זה בגלל הסטאטוס-קוו. ובעקב הסטאטוס-קוו מוכרחת יות ירכוז בכנסת בענין זה, שכל אחד מאתנו היה מוכרח לכבוש פניו בקרקע.

ואם מתנהלת פעולה להעביר עולים חדשים על דתם, יהודים שעלו לארץ ישראל בגלל הקשר הרוחני עם הארץ הקדושה, בגלל חזונו המשיחי האמיתי, בגלל רצונם כעם וכיחיד לעלות ולהתרומם ברוחניות על אומת הקודש, והארץ נהפכה להם כמין מעברה להעבירים על הדת — הכל בגלל הסטאטוס-קוו.

היינו מבינים לא רק חילופי גברי, גם חילופי דרך ושיטה, שיבוא צעד נועז ומהפכני כלפי כל היקר והקדוש לנו — זה היה דבר בעתו!

אולם לא חשוב לחטט בעבר. הרשוני נא להתעכב לרגע על מה שברור לכולנו בנוגע למצבנו המדיני והבטחוני.

אם במשך אלפיים שנות גלות היינו שה אחד בין שבעים זאבים, שבעים אומות שרצו לבלענו, הרי כיום הדבר הזה קיים יותר מבכל פעם. מצבנו ברגע זה קשה ומסוכן באופן נורא ואיום. הננו במצב גיאוגרפי שבו אנחנו כיום אחד נגד חמישים. הארצות הערביות מזויינות, מתארגנות ומתלכדות לחסל ולהשמיד אותנו חס ושלום. אי אפשר לרדת לסוף דע' תם של הסובייטים, אבל ברגע זה הדבר פשוט: אם אפשר לרכוש על חשבון היהודים את כל העולם הערבי, הרי רוכשים אותו, ובעולם המערבי, תחת לעשות קצת יושר וצדק ליהודים, הם משתדלים למצוא חן בעיני העולם הערבי, ושוב — על חשבון היהודים. ואין לומדים כלום מן העבר, אף מן העבר הקרוב.

הנה לחצה אמריקה על אנגליה שתצא מתעלת סואץ כדי למצוא את מצרים והעולם הערבי לימין המערב נגד המזרח. והנה חוגגים את שחרורה של התעלה מן החייל הביטי האחרון בהשאיירם שם רכוש עצום של ציוד שהושקע במשך קרוב למאה שנה. ובחגיגות אלו יושב עכשיו במצרים נציג המזרח לעשות עסקאות חדשות והמערב אינו לומד מזה כלום. ושם מצטבר מחסן נשק מכל העולם.

ומדברים ברורות: הנשק אינו מופנה לא למזרח ולא למערב אלא נגד היהודים. שמעתי גם אומרים שהזמן פועל לטובתנו. אני מדבר על אלה החושבים שיהיה מתנהל בדרך הטבע. המדינות הערביות התחילו את המאבק נגדנו בשבע מדינות, ועתה הן כבר שתי-עשרה מדינות. המדינות הערביות הסובבות אותנו מתרבות בשנה אחת במספר של התרשים היהודים בארץ ישראל.

גם אני מציע מדיניות נועזה, אם רוצים במדיניות נועז-זה, ואם רוצים ללמוד משה מהמצב, ואם המצב הרציני מכ' ריח אותנו להביט נכוחה. עלי להגיד לכם את דעתי אני: בדרך הטבע לא תמצאו כאן מוצא. אין אנחנו חזקים יותר מכל העולם ואין העולם הוא מסוגל להתבונן ולעשות צדק ויושר לעם ישראל. לפני שמונה שנים דימינו רגע שכל העולם לימינו. כיום בולט הדבר במלוא מוראו: „הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב“. אפשר היה לראות זאת בישיבה האחרונה של מועצת הבטחון, שכמעט אין מתחשבים ביהודים.

אומרים — וזה נכון, שבמצבנו הקשה צריך לעשות מה פכה וצעד נועז. התבוננו נא בראשיתה של ההיסטוריה היהודית. כלום רק משמונה שנות מדינת ישראל היא מתחילה? או מחמישים או ממאה השנים האחרונות? עיינו בהיסטוריה הישראלית הארוכה ותיווכחו שעם ישראל בכל התקופות, בייחוד בעת שהיינו עם על אדמתו, כל קיומנו היה מיטפסי ועל-טבעי מתוך נסים.

רצוני להדגיש, שבמצבנו המדיני החמור, שאנו נמצאים בו כיום, אמנם יש לעשות את כל האפשר בדרך הטבע מתוך זהירות, אבל עלינו לסמוך אף ורק על השם יתברך, והוא יעזור לנו אף אם עשינו ועושים שגיאות, הוא יעזור לנו אף אם אנו תועים בדרךנו. זה יעשה השם יתברך.

השאלה העומדת לפנינו כיום היא: מה עלינו לעשות? — במצב קשה זה עלינו לעשות חשבון-נפש נוקב על דרכנו. ואם כי כבר אמרתי זאת כמה פעמים, אין להתעייף, ויש לערר השכם והערב שעלינו לעשות צעד מהפכני, צעד נועז בכיוון התקרבות לאבינו שבשמים.

ואם גם הדבר נראה בעיניכם כבלתי-שייך אל העניין, הרי זה רק יבטיח בלא ספק את קיומנו והצלתנו. מפני

ולאנושות כולה, והחריבו את קהילות הקודש הוותיקות וה־מפוארות בישראל של תקופת אלף רבת־ערך.

חובתי להזהיר: אל נשכח שכל העם הגרמני, יוצר האני־טישיות מאות בשנים, אשם בשואה, ולא רק כנופיה מצומצמת, הן בגרמניה המערבית והן בגרמניה המזרחית. אף איש אחד מאנשי מדע, אמנות וספרות בגרמניה לא נקף אצבע להצלת עמנו, יתר על כן, אנשי המדע דאגו למצוא שיטות מיוחדות להשמדה גמורה של ישראל, והיכן היו מיליוני הבור־חרים מהסוציאליסטים ומהקומוניסטים שהצביעו עוד לרייכ־סטאג האחרון? הם לא נקפו אצבע.

כיצד יכולים אנו להושיט יד לגרמנים? והרי אף אם לא אנשים אלה עצמם הם שעשו את מעשי הרצח, הרי אחיהם ובניהם, קרוביהם וגואליהם הם ששפכו את דם ישראל כמים והזהירו: "לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד".

השאלה הזאת היא שאלת כבוד העם היהודי, ולא ענין סנטימנטאלי, כפי שסבורים אלה מבנינו הרוצים להיות אנשי מעשה, אנשי פוליטיקה ריאליים.

בימי־הביניים היו אבות אבותיהם של הנאצים, "פרשי השוד", "ראובורטיר", מתנפלים על עובדי אורח, הורגים אותם ולוקחים את כספם, ואחר כך פוגעים לבנסיות ולכמרים ומקב־לים תמורת כסף פתקאות לכפרה ולסליחה. עכשיו מוסר עם ישראל למעשה למרצתי הורגי, אחיו ובניו, פתקאות לכפרה, למגע ישיר, ליחסים דיפלומטיים.

שרת־החוץ ג. מאירסון:
על סמך מה אודניו אומר את הדבר הזה?

מרדכי נורוק (הפועל המזרחי והמזרחי):
אני אומר שאסור לבוא במגע ישיר עם עם המרצחים. שאלתי פעם: "מהו המחיר שישולם בעד ילד יהודי שנשרף ובעד אם שנשרפה?" האם נהיה לשילוק המזרחי? מדינת ישראל חייבת לעמוד על משמר כבוד עם ישראל, דבר זה אסור לנו לעשותו. הרוצחים לקחו מאתנו הכל, אבל לא את כבודנו, ועכשיו אנו בעצמנו מגישים להם גם את כבודנו.

לפנים, כאשר גירשו את היהודים מספרד, ונתנו להם לצאת את הארץ שלמים בגופם, בכל זאת לא דרכה רגל יהודית מאות בשנים על אדמת ספרד. והנה עכשיו, אחרי הקאסטרו־רפה האיומים, שילא את כבוד ישראל והראו לחיות היום ומוכנים ליחסים ידידותיים עם מרצחי עמנו.

בשנת 1933, כאשר עמדה השאלה להציל את יהודי גרמניה ולהעבירם ארצה, הוחלט בכל זאת בוועידה הקודמת לקונגרס העולמי בגינבה, בזיממתם של ד"ר סטסין וייס וע"כ דכם, להכריז חרם על גרמניה — וזה לפני הרצח האכזרי.

הכנסת החליטה בחוק "יום השואה", שזכותי להביא לפני הכנסת, וב"י ושמ", לכבד ולהנציח את זכר קרובינו ואת זכר מורדי הגיטאות, שהצילו את כבוד ישראל והראו לחיות הטורפות בדמות אדם, שעם ישראל אינו נתון למשיסה, כצאן לטבח יוכל, ויכול למות מות ישרים וגיבורים.

האם מה שמדינתנו עומדת לעשות הוא ברוח הקדושים האלה? האם השאירו אחריהם צוואה רוחנית כזאת, שנרמס את קבריהם ונשב ליד שולחן אחו עם הרוצחים? אנו כאילו שומעים את קול דמי אחינו, הצועק אלינו מהאדמה: "מי ביקש זאת מידכם, רמס חצרי?"

האם זה הולם את ההכרה הלאומית היהודית? זה יהיה פשע לאומי. אין אנו יכולים להכריח את שונאינו שיאהבו אותנו, אך בידינו להכריחם שיתייחסו אלינו בלבם בדרך

אולם הממשלה רוצה בסטאטוס־קו בענינים הנוגעים לנשמת היהדות, לכל קיומנו ועתידינו.

לא היה לנו אמן לממשלה הזאת מאז נתכוננה, וגם עם השניונים שנעשו עכשיו בממשלה הזאת, היא נשארה אותה ממשלה. עמדתנו זו נובעת בעיקר מעניני הדת, ועמדתנו זו היא כלפי הממשלה בכללה — בתור שכזאת — אבל אין לנו התנגדות באופן אישי לחילופי גברי בממשלה — ולא נשתתף בהצבעה בענין זה.

מרדכי נורוק (הפועל המזרחי והמזרחי):

בית גבוה, בראש וראשונה אני מרגיש צורך נפשי להביע את צערנו העמוק על פרישתו של שר החוץ היוצא, מר משה שרת, מחפקידו הרם, עשרים־ושלוש שנים עמד בראש הנהלת העבודה המדינית, מקודם במדינה בדרך, מהקונגרס בפראג בשנת 1933, — ועדיין זוכר אני את הופעתו הראשונה בוועדה המדינית בפראג — ואחר־כך במדינת ישראל הריבונית. הוא רשם פרקים מצויינים במדיניות החוץ שלנו, כשרונותיו המו־היריים, שקידתו ומסירתו הביאו הישגים מרובים, הוא יצר יש מאין, שירות דיפלומטי ברמה גבוהה במדינתנו הצעירה, מרובות הן זכויותיו ההיסטוריות.

לראבוננו, הקונינקטורה בזמננו היא בעוכרינו. מר שרת עמד במאבק תמידי נגד מכשולים רבים. פתגם עממי אומר: "אם הדיין אינו רוצה — לשוא כל טענותיו של הטוען".

מדינאים וצירי פארלאמנטים בחוץ־לארץ מתייחסים אליו ביראת הכבוד ובהערכה. שמעתי בקונגרסים הבינפארלאמנ־טאריים מפי נציגים שונים הרבה שבחים ומחמאות למר שרת. באומות המאוחדות היה זמן ששרת תסם מקום דומה למקומו של בנש בשעתו בחבר הלאומים. הכל הודות לסגור־לותיו של מדינאי וכאישייה.

חברי הכנסת הנכבדים, אם היו חילוקי דעות בממשלה, הרי היה זה "מחלוקת לשם שמים", וכל אחד התכוון אך ורק לשמה, לטובת המדינה. אולי אפשר היה להביא את הדבר לידי גמר בצורה אחרת ובזמן אחר.

תודתנו העמוקה למר שרת המכובד על פעולותיו הפו־ריות, בכל אופן אנו תקווה שעוד יינתנו אפשרויות לשר החוץ הפורש לשרת בכל שיעור קומתו את המדינה ואת העם היהודי, אשר הוא מצטיין במיוחד באהבתו אותם.

אני מקדם בברכה את שרת החוץ הנכבדה ומאחל לה כי בימיה ישכון ישראל לבטח בארצו.

אני מברך את שר העבודה החדש, מר מרדכי נמיר, בעל המרץ והזימה.

ועכשיו אני מרשה לי, בדיון מדיני זה, לנגוע בפצע ווי בגופה ונשמתה של האומה — בכעיה הגרמנית.

ובכן, את אשר יגורנו בא לנו, ראש ממשלת גרמניה, מר קונרד אדנאור, הודיע ב־13 ביוני במסיבת עיתונאים בוויינג־טון, כי מתנהל משא־ומתן עם ישראל לקשירת יחסים דיפלומ־טאטיים.

בשעתו, כשדנו על דבר השילומים, הצהירו מנהיגי המ־דינה מעל הבמה הרמה הזאת, כי אין כאן מחילה וסליחה וכפרה, אלא רק השבת הגיולה. וכבר אז הרגשנו, אנו, שוללי השילומים, כי לבסוף אין למנוע יחסים דיפלומטיים. ובכן, נזכה ליחסים רגילים וידידותיים עם עם מרצחי עמנו, אשר הרגו, שרפו וחנקו לפי תכנית מסוימת ובאסטרטגיה נוראה את רוב בניו של עם ישראל, בתוכם מיליון־ומאתיים־אלף ילדי ישראל הנחמדים, שיכלו להיות לתהילה ולתפארת לעמנו

ישיבה ק"מ, י' תמוז תשס"ז (19 יוני 1956)
— שינויים בהרכב הממשלה (נורוק, בן-אליעזר) —

תחזור לדין יסודי בו. אף נשתדל להביא לידי החלטה ברורה בכיוון אותם הדברים והרגשות שהובעו זה עתה.

ברגע זה, ברשותכם חברי הכנסת, אבקש להעבירכם לרגעים מספר לאתונה היפה, לאתונה הגאה, על תרבותה ומש"טה, וגם לכוחות המדיניים שמילאו תפקיד כה חשוב בחייה. שם היו דמאגוגים וגם מדינאים. ברגע זה ארצה לדבר על אותו דמאגוג ועל אותו מדינאי שראש הממשלה הואיל להציג לפנינו בצבעים כה נחמדים, מה הבדיל את הדמאגוג הזה מן המדינאי? הדמאגוג דיבר על אהבת אתונה יומם ולילה, ושנא את כולם יומם ולילה. היה מלא שנאה. שנא את אתונה על כל מפלגותיה. אין מפלגה באתונה שלא שנא אותה. הוא דיבר תמיד על חופש, אסר בהכל פיו מלחמה בשלטון הווי, בדקלארציות ובדקלאמציות — וחסרתי לוחמים. אמר שיש לגרש את הור — וניהל אתו משאומתן.

ומה עשה המדינאי? — בעת צרה לעמו אמר שיש ללחום בעד עמו — ולחם. לא היתה לו מפלגה גדולה, לא היתה לו מפלגה כלל, היתה זו מחתרת רדופה. הוא אמר שיש להילחם נגד השלטון הווי, ונלחם. וחיללי המחתרת לקחו זאת ברצינות, ועלו לגרדום, וניצחו.

והדמאגוג טען לעומתם: את מי אתם מייצגים? הרי אתם מיעוט בעם — חלק קטן ממנו, אינכם מייצגים איש, איכה תהינו ואיכה תעזו לגרש את הור? כל העולם הוא נגדנו: הרוסים, האנגלים, הצרפתים, האמריקנים, כל העולם הוא נגדנו. ארץ-ליפירן גורש השלטון הווי.

והנה קורים מקרים בהיסטוריה, והדמאגוג, עם גירוש השלטון הווי, עלה לשלטון, וזה קורה לעתים קרובות. הוא שלט במדינה ותמיד דיבר על אהבת אתונה, שנא בלילה כי שהתנגד לו ולחם ביום נגד כוח שהעז להמרות את פיו. הוא שנא לא רק מפלגות אחרות, מתנגדות ויריבות לו, אלא גם מפלגות שהיו אתו בקואליציה. ולא רק מפלגות, אלא גם ידידים ששיטתו אתו פעולה במשך כל הזמן, בזמנים טובים ובזמנים רעים. הוא דיבר על אהבת אתונה, ובלבו שנאה ללא גבול. הוא דיבר על ההכרח ועל התובנה לשלם מסים, ודווקא מסים גדולים מהכל, אבל הסכים שחלק לא ישלם, לא ישלם כלל או ישלם רק מעט.

זה היה הדמאגוג. ועם הנצחון נגד פלישת שכנים, ראה את עצמו כעומד מאחורי כל טאנק ומאחורי כל אווירון וחשב כי הנצחון הוא הנצחון האישי שלו, ושלו בלבד ולאחר אין חלק בו. והגע עדי כדי כך במתשבתו שחשב והאמין כי בלעדיו אי-אפשר יהיה כלל לנהל את המדינה, בלעדיו לא תוכל להתקיים כלל ממשלה, ולמען הוכיח זאת עזב את הממשלה והלך. וראה זה פלא — הממשלה התקיימה. המדינה התקיימה, והיה אחר שעמד בראשה, וחטא קדמון זה, חברה-הכנסת משה שרת, לא יסולת לך לעולם. אתה הוכחת שאפשר לקיים ממשלה ולנהל מדינה בלי בן-גוריון.

אני כשלעצמי שמח להוכיח זאת והוכחת. אני חייב להוסיף ולומר: אני גם שמח להוכיח שבן-גוריון מנסה להוכיח עכשיו, כי אפשר לנהל מדיניות חוץ לא יותר גרועה — בוזזאי תהיה גם לא יותר טובה — גם בלי משה שרת. אני מקווה שיבוא היום בו ייחכך העם או ינסה בכוחו להר"י, כי אפשר לנהל מדינה ונמשלה בלי שניכם. אני מאמין כי יום זה אירע רחוק, קרוב רחוק.

אבל רבותי, חברי הכנסת, כיוון שאנו דנים היום בשאלות של מדיניות חוץ, אני חושב שעלינו להקדיש קצת זמן לא רק לאתונה, אלא גם לישראל, בעוד חדשים מספר תעמוד

ארץ. כל מגע ישיר הוא חילול זכר הקדושים ופוגע קשה בכבוד האומה. מן הצד המוסרי זוהי "שואה לאומית", קאטאסטרופה רוחנית-מוסרית גדולה לעם ישראל, שלא היתה עוד כמות.

אנשי הרוח במדינת ישראל ובחוץ-לארץ, מטובי הסופרים והמשוררים בעברית ובאידיש, ביחוד בארצות-הברית, יצאו במחאה חריפה נגד מגע ישיר עם המרצחים, ה"ריאליסטים" אומרים שגישת המתנגדים היא בטלנות ו"דון-קישור" סיוות. הם שוכחים כי "לא על הלחם לבדו יחיה האדם". בלי חוץ ובלי ערכים מוסריים כל אומה ולשון אינה יכולה לעמוד. "הבטלנים" הביאו לתכנית באול, להצהרת בלפור ולהקמת המדינה, בשעה שהריאליסטים הביטו עליהם בביטול ובצחוק.

נבחרו עם ישראל, יש להתחשב במה שיאמרו הגויים, שהנה מכרנו את הכבודה, את כבוד עצמנו. ולמה יאמרו בנים: מדוע חיללתם את זכר גיבורינו וקדושינו?

יש עוד תקדים מעניין. היה עם קטן באירופה, בעל תרבות נמוכה מאד, עם של רועי חזירים, העם הליטאי, וכאשר הפולנים ערכו את הפוטש עליי הגנרל וליחובסקי וכבשו את וילנה, הבירה הליטאית, ולא השמידו את אחיו ולא פגעו בהם לרעה, הכריזו העם הליטאי חרם על פולניה, ולא היה לו שום מגע ומשאומתן אתם, עם השכן הגדול והקרוב ביותר. ורק אחרי שנים רבות הכריחו הפולנים את ליטא בחרבם לבוא אתם במגע רגיל. ואנו — מה נענה על זה? הריאליסטים טוענים: אם לא, תהיינה זרועות גרמניה פתוחות לערבים. ואני אומר, שכשתהיה לגרמניה תועלת מצד הערבים, אז היא בין כך ובין כך תתקרב אליהם.

עלינו לנתק כל קשר עם יהודים אלה שנשארו בגרמניה, עם יהודי "מה"פ"ת" אלה, הבוגדים בעמם ומחללים זכר הקדושים, הרוצים להיות אצל האדון הפריץ, רוצח אחיהם.

אנו עומדים עכשיו במבחן היסטורי רב-אחריות. מימי קיומה של הכנסת הריבונית במדינת ישראל לא עמדה לפנינו בעיה רצינית כזאת. עיני כל ישראל נשואות אלינו, ואולי גם עיני הדורות שעברו והעתידים לבוא. דמויותיהם היקרות של הקדושים הטהורים והגיבורים עומדות לפנינו.

לא יהיו שום יחסים בינינו ובין עם המרצחים הגרמני עד אשר יקום אולי דור חדש שהיה באמת בעל תשובה, ואז אולי יוכלו היהודים שיבואו אחרינו לבדוק מחדש את יחסם. היום אין לזה מקום.

אנא, הימנעו מיחסים דיפלומטיים עם המרצחים. יחס כזה הוא נקמתנו. זכרו ואל תשכחו שההיסטוריה תוציא את משפטם עלינו. ינצח מוסר היהדות את החשבון הריאלי כביכול.

מסני חוסר זמן אין באפשרותי להקדיש דברי לסגירת העליה מאפריקה הצפונית. אך זאת אני: אשמים אנו באדיר שותנו. אנן קוראים לנקוט בכל האמצעים, גם באימות המאורחות, לדרישותינו הצודקות. ולאחינו ולאחיותינו באפריקה, הנתונים בצרה ובשביה, אנו קוראים דברי עידוד. אל תתיי אשו, עמכם אנו בצרה. אלוהי ישראל יוציא אתכם מעבדות לחרות ויוליך אתכם קוממיות לארצנו.

אריה בן-אליעזר (תנועת החרות):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. קשה לי להתחיל דברי מבלי להביע כמה דברי הערכה על נאומי של חברי-הכנסת הרב נורוק. הנושא הוא מאד כאוב, ונדאג לכך שהכנסת עוד

פיע, כוח מדיריך. אולם נוכחו לדעת שמדינת ישראל לא רק שאינה מהווה כוח, אלא שאף אין לה כל תכנית בחלק זה של העולם בה היא צריכה לחיות, ובו נוצר חלל מדיני עם יציאת הבריטים והצרפתים. אפילו תכנית לעצמה ולעתידה אין לה.

אתם אומרים: כל העולם הוא נגדנו. הרי זה לא ייתכן. אין מדינה בעולם שכל העולם הוא נגדה. כל העולם יכול להיות נגד גיטו, משום שגיטו אינו גורם מדיני, משום שגיטו אינו יכול להועיל לידידים ולהזיק לאויבים ושונאים, אבל מדינה, שהיא גורם מדיני, שהיא מהווה שיח משקל למשחק הכוחות בחלק זה של העולם ובחלק אחר של העולם, למדינה כזאת יכולים להיות הרבה, הרבה אויבים, הרבה שונאים, אבל גם ירידים — ואיך הירידים?

אינני מאמין שהממשלה הזאת, אשר הוכיחה כשלון גמור, תוכל להגן על ישראל ולייצגה באומות המאוחדות. ואני אומר בכל ההכרה: גם לו רציתם לא הייתם מוכשרים לנהל מדיניות אחרת, לא הייתם מוכשרים לנהל קו אחר, כי זה בנפשכם, בדמכם; אתם עדיין אפילו לא התרגלתם לעצם קיומם של המדינה; אתם עדיין אינכם מהווים חלק מן הרעיון הממלכתי. זוהי הסיבה לפיטורים או להתפטרות, כשם ש"אנחנו רואים אותם — פיטורים והתפטרות הנעשים בצורה לא ממלכתית, אלא מפלגתית ואישית. רוח הגיטו עוד מרחפת עליכם.

ואתם באים ומדברים על שלום. אתם חושבים שאתם עושים מדיניות שלום אם אתם מפטטים עליי. חברי הכנסת וילנר חושב שהוא עושה מדיניות של שלום אם הוא עומד כאן ומדבר על שלום. פטפטים על שלום נשאים פטפטים, ותחנונים לשלום, רבותי, יכולים להביא רק למינכן; מינכן יכולה להביא או לכניעה או למלחמה, היא אינה יכולה להביא לשלום.

אני מאמין באפשרות של השגת שלום, אבל למענו יש להילחם. יש להציב תכנית לשלום, יש לומר איך אנחנו רואים את עתידה של המדינה הזאת, איך אנחנו רואים את חלקנו בחלק זה של העולם; מהי תשובתנו לשאלת הפליטים, מהי עמדתנו להתפטרות משטרים טוטאליטריים, או משטרים אימפריאליסטיים חדשים, בתלבושת, או בדגל זה או אחר, במזרח התיכון. לכל זה אינכם נותנים תשובה; אתם רק מפטטים על שלום.

ולכן אתם מתמקחים כבשוק על תכניות שנותנים לכם עמים אחרים ואומות אחרות — מתמקחים אתם. כשאומרים לכם להחזיר את הפליטים, אתם אומרים: לא, אבל אנחנו מוכנים לקבל מאה-אלף מהם. כשאומרים לכם: שדדו את הבתים ואת הרכוש, אתם אומרים: לא, אבל אנחנו מוכנים לשלם פיצויים. אם לא שדדו, למה לשלם פיצויים? אתם נמצאים כל הזמן במצב של שודד שנחטף, אינו מודה בפשעו אבל מוכן איך שהוא להסתדר, מוכן לשלם ובלבד שלא יועמד לדין לפני האומות המאוחדות.

אנחנו מאמינים בשלום ואנחנו חושבים שאחד התפקידים החשובים ביותר של מדיניות חוץ ישראלית, למען עתידם של העם והמדינה, הוא — למנוע מלחמה כל-יחסיתת אף אם יהיה זה במחיר פעולות צבאיות מתאימות והכרחיות, כשם שהיו הכרחיות בעבר, כדי למנוע מלחמה זו; ואם יהיה זה במחיר מאמץ עצום של מלחמה מדינית למען שלום.

לא נכון הוא שהעולם הוא נגדנו; אנחנו עדיין יכולים לכבוש את דעת הקהל, עדיין לא איבדנו את כל ההבנה ואת כל הנכונות לעזור לנו, בארצות-הברית ובארצות הנאורות האחרות. אנחנו עדיין חזקים ואנחנו עדיין יכולים להיות

מחדש שאלת פלשתינה הנצחית, גם לאחר קיום מדינת ישראל, על סדר-יומיה של עצרת האומות המאוחדות. אם נעקוב אחרי ההתפתחות של המדיניות והמאורעות המדיניים בחדשים האחרונים, נראה שאנו חייבים לצפות, לאדבוננו הרב, כי בעצרת זו תועמד ישראל לפני התקפה קשה ותמורה לאורך כל החזית כמעט על-ידי כל האומות החברות באומות המאוחדות. אפשר אפילו לנבא מראש מה תהייה ההצעות שיוצעו לישראל, הצעות שתהינה מלות בלחץ רב.

אנחנו שומעים על העמדה הערבית מבחינה מדינית, העומדת על העקרון של מדינה בגבולות החלוקה. אנחנו שומעים ממדינאים שונים, גם מן המערב וגם מן המזרח, כי החלטה זו של האומות המאוחדות, שמעולם לא הוגשמה, חייבת להתגשם כפתרון לסכסוך הקיים בין ישראל והמדינות הערביות. ואני שואל את הכנסת: האם מסוגלת הממשלה הזאת לעמוד בפרץ, האם היא יכולה ללחום באומות המאויחות, בלב ונפש, נגד תכנית החלוקה, היא, אשר אישיה חתומים עליה, היא, אשר הבטיחה אפילו בהכרזת העצמאות של ישראל — התלויה עד היום לתפארת במשרדי הכנסת ובוודאי במשרד ראש הממשלה ובכתיב-הספר — כי מדינת ישראל, לא ממשלת ישראל זו או אחרת, אלא מדינת ישראל, תהיה מוכנה לשתית פעולה עם ארגון האומות המאוחדות כדי להגשים את החלטתו מן ה-29 בנובמבר 1947? האם לממשלה זו יש הכוח הנפשי, כוח ההחלטה הפוליטי ללחום נגד ההחלטה, שהיא עצמה חתמה עליה ושהיא רואה בה את ההישג ההיסטורי הגדול ביותר של המדיניות הציונית? אינני מאמין שממשלה זו תצליח לעמוד בפרץ. ולכן אתם נמצאים במצב של דפנסיובה מבחינה פוליטית.

אתם מופיעים לפני העולם כפולשים שעברתם גבולות ואינכם יודעים איך להתגונן נגד האשמה זו, וכאשר שואלים אותם, את שרי ישראל, המופיעים בארצות-הברית: מה היא זכותה שלטון בלור ורמלה? הם עונים: משום שכבשו אותם. בזכות הכוח בלבד תגנו על האינטרסים שלנו באומות המאוחדות, ולא על בסיס של זכות היסטורית, על בסיס ההכרה שזה שייך לנו? למה אתם נמצאים בהתגוננות מתמדת, למה אינכם דורשים למשל מהאומות המאוחדות שיצו על כוחות הפלישה הערבית, שעברו את גבולותיהם בניגוד להחלטת האו"ם מ-1948 בכוחות התקפה על ישראל — למה אינכם דורשים שיצו על החזרת הצבאות הללו? אינני יודע, אני יודע שגם אם נדרוש זאת, צבאות אלה לא יחזרו מיד, אבל למה אינכם מעלים את הדרשה הזאת כבסיס להתקפה מדינית? — מסיבה אחת פשוטה: אתם משוכנעים שלא רק הערבים פלשו, אתם חושבים שגם צבא ישראל פלש, ואתם אף אמרתם זאת בכנסת הזאת. חברי-הכנסת לבון אמר — וזה כתוב ב"דברי הכנסת" — שאם נבוא לאומות המאוחדות בדרישה כזאת, מה יגידו לנו? והוא הוסיף: האם רק הצבאות הערביים פלשו ועברו גבולות לא להם?

אתם נמצאים בהתגוננות מתמדת, ובמקום זה אתם באים ואומרים: מה אנחנו אשמים, כל העולם הוא נגדנו. כל המדינות הן נגדנו. איזה עולם? והרי העולם הזה לפני שמונה שנים לא היה נגדנו, הרי אותן המדינות תמכו בנו. אתם אומרים: מה אנחנו יכולים לעשות, קיימת התחרות בין המזרח והמערב רב על ההשפעה במזרח התיכון. האם ההתחרות הזאת קיימת מהיום, האם לא היתה קיימת בשנת 1948? והרי משום שהיתה קיימת גם בשנת 1948 הופגנה התחרות בין אמריקה ורו"סיה מי מהן חכיר ראשונה במדינת ישראל, כי הם חשבו שמי דינת ישראל תהווה כוח בחלק זה של העולם, תהיה כוח משי

עות מעטים, כאשר אנחנו, נואמי האופוזיציה, בוויכוח המדיני ובוויכוח על התקציב עמדנו על כך שחילוקי-דעות פנימיים גורמים שאין קו פעולה אחיד. שאין מדיניות ברורה למגר, שלה, אז נזרקה לנו מספסלים אלה כסיה אבירית של תגר, ואמר לנו שאין זה כך, שנחלל אכזבה רבה. מפני שאין חילוקי-דעות בממשלה כלל וכלל. והנה היום הוכרו בפומבי ש"חילוקי-דעות קיימים. אבל מה היו בעצם חילוקי-הדעות האלה? האם נחלקו הדעות על כך אם עדיפות עליונה צריכה להיות לעניני בטחון, כפי שדרש היום ראש הממשלה? — אין הדבר מתקבל לי הדעת. שמה התנגד שר החוץ היוצא לדעתו של ראש הממשלה שאסור לחשוב, לדבר, ואין צריך לומר — לתכנן מלחמת מנע? — בוודאי ובוודאי לא! אולי התנגד שר החוץ היוצא לדעתו של ראש הממשלה, על הצורך בהתעצמותנו המדינית והבטחונית — בוודאי לא. האם הוא התנגד למדיניות המוצהרת — המשותפת, שאנו ראינו שאין לה כל סיכוי גם בזמן שהיתה משותפת-מוצהרת ועל דעת כל הממשלה: חווה בטחון עם אמריקה, נשק מאמריקה? — לא ולא. כאן היו ראש הממשלה ושר החוץ היוצא שותפים לדעה וגם שותפים לשלון.

דרך אגב, אנו עוד סוחבים אתנו דברים שנחישנו. האם עדיין אנו מחזיקים באורח פורמאלי במדיניות של חווה בטחון עם ארצות-הברית, בזמן שמעצמות המערב העבירו את הדאגה לאזור האומות-המאוחדות? האם הודענו על שינוי הקו? לא ולא. אבל זה רק דרך אגב.

או אולי אפשר להבין מדברי ראש הממשלה היום שיש כמה דברים חשובים מאד שהיו שנויים במחלוקת? למשל: האם שר החוץ שיצא לא הסכים לעמדתו של ראש הממשלה שלא להשלים לעולם עם הפרת הבטחון בגבולות? — לא נראה לי. אבל אנלי יש דברים אחרים בגו.

ראש הממשלה אמר היום שאנו עומדים בפני ברירה קשה ביותר: לומר בנסיבות מסוימות למוסדות האומות-המאוחדות: "לא", ללכת בקרי ובמרי עם מוסדות שמבחינה המאנית-אנושית ראש הממשלה חלק להם מתמאור. הכוונה להתנגד לדיקטאט שלהם שיתכן וייעשה מתוך דרישת ויתור; האם הכוונה שמר שרת חבץ רתיעה וויתורים לתביעות של אומ"ם גם כאשר הם פוגעים בריבונותנו? איננו קובעים עמ' דה. אבל קשה לי מאד להניח שבענינים כה חמורים התגלעו חילוקי-דעות כה עמוקים שהצדיקו את שחרורו של חברי הכנסת משה שרת מכהונתו או את "אילווצו" להתפטר.

ובכל זאת, מה בעצם היו חילוקי-הדעות? ישנן שתי אפ' שריות: חילוקי-הדעות בשטח דעות, השקפות, ובשטח מעשים ופעולות. מאימתי בממשלה או במפלגה דמוקרטית אין מקום לחילוקי-דעות ביחס להשקפות, ביחס להבטת דעות? ואני, עבדכם הנאמן, מסכים להערכתו של ראש הממשלה מאמש על משה שרת האיש והדמות הציונית, אף-על-פי שלא תמיד הסכמתי עם משה שרת המדינאי ושר החוץ. ואני יכול לאשר בפה מלא שמר שרת הוא איש בעל משמעת ציבורית גבוהה. הוא בוודאי לא פעל מעולם על דעת עצמו בלבד אלא על דעת הממשלה, ולפעמים גם ביטל את רצונו מפני רצון הרוב, במקרים שמורגש היה יפה שהוא עושה דברים שאינו משוכנע שאמנם יש צורך לעשותם. ואם מר שרת פעל כפי שפעל על דעת הרוב — הרי המיעוט צריך להתפטר ולא הרוב. ואם חילוקי-הדעות היו בדברים של מה בכך ולא בענינים שהיו ממשלה הכריעה בהם, האם אי-אפשר היה לפתור אותם בצורה חברית? ואם היו דברים עמוקים יותר, יסודיים יותר — הלא יש ממשלה אחראית ובעלת הכרעה, היא הקובעת. קשה להי' בין. אני רוצה להוציא מראש מתחום הוויכוח את היחסים

פאקטור בחלק זה של העולם. ועומד ראש הממשלה ומכריז: "לא יכתיבו לנו" — למה להכריז הכרזות? הרי מכתבים לנו. אתם רוצים לשמור על הסכמי שביתת הנשק שחתמתם עליהם? — שמרו עליהם; אבל האם חתמתם כי גם מפעל ערוץ הירדן נמצא בגבולות הסכמי שביתת הנשק? הרי אתם רשאים להתחיל את העבודה שם; למה אינכם מתחילים? כי ישנו דיקטאט. אם ישנו דיקטאט, למה אתם מכריזים: "לא נקבל כל דיקטאט"? הרי אתם מקבלים דיקטאט, כקטן כגדול. אני מאמין כי לא רחוק היום ותהיה ממשלה אחרת ביש' ראל, ממשלה שאיננה קשורה בכשלונות האלה, שאיננה קשור' רה בהתחייבויות ובכל הדקלארציות והדקלאמציות שלכם על "גבולות למאה שנה", ובכל הויתורים שלכם על ירושלים ועל חברון ועל בית-לחם, ובכל הבטחותיכם על תשלומי פיצויים ועל החזרת פליטים; היא תהיה חפשיית בהחלטתה ולא תעמוד תחת לחץ זרים.

אני מקווה ואני יודע שתבוא ממשלה חדשה, והיא תתחיל בפעולה חדשה, בפעולה מדינית חדשה, שתפקידה הראשוני יהיה להבטיח את מדינת ישראל בגבולותיה ההיסטוריים ואת השלום עם המדינות השכנות.

אלימלך רימלט (הציונים הכלליים):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אפשר להבין את ההרגשה של אי-הנוחות וגם של המבוכה ששררה בחלקים מסור' ימים של הבית במשך כל הוויכוח — אי-נוחות ומבוכה שהתגלו ברוב דברים שלא חישבו כלום. הביטוי המוחשי למ' בוכה מתוך ריבוי דברים היה נאומי של חברי-הכנסת כסה אמש.

אבל מוזרה היא הרגישות העצבנית שהובעה כאן גם על-ידי שר החוץ היוצא, שהופעתו אמש כאן אמרה כבוד אישי — רגישות עצבנית ורוגז על העתונות, על הידיעות, על הש' מועות, על הגילויים שנתפרסמו בימים האחרונים בקשר לחי' לופי גברי בממשלה.

האם אין זה טבעי, כאשר אין ידיעות והסברה ישירה ומוסמכת, שהעתונות עושה את שלה ומנסה לפרש ולנחש ולהשיג ידיעות לפי מקורותיה שלה? ועוד דבר מוזר ביותר: למעשה, מי הפיץ, מי הדליף את הידיעות האלה לתוך העתונות ולציבור? האם אנשי האופוזיציה ידעו מה שמתרחש בחרי חדרים של המוסדות המצומצמים, והמצומצמים ביו' רה של מפא"י, אשר ימים ושבועות דנו וטיפלו בענין המש' בר בצורה שיש לי דעה מסוימת עליה? הלא כל הסימנים מעידים כי היו אלה אנשי המפלגה של ראש הממשלה ושל שר החוץ היוצא, שהביאו וסיננו — מתוך נימוקים משלהם — את הידיעות וגילו אותן ומסרון לעתונות. אין כל הצדקה לכעס, לרוגז ולטרטניה על העתונות.

מה ששמענו אמש מפ' ראש הממשלה, כפי שהסביר את המשבר ואת חילופי גברי, יכול לשמש תקדים כיצד אין עור' שים דברים. היום הוא ניסה לתקן את הרושם הכבד של אמש: בנאום ארוך. אבל אני מתפלא: בפרשה הזאת שכולה פלי' אות וסתומות עד היום, על אף הנאום הארוך של ראש הממ' שלה היום, מדוע לא שינה מר בן-גוריון את הסדר — מדוע לא הופיע נאומי הארוך אמש כדי להסביר את הרקע, את הנסיבות, את הכוונה של השינויים הדרמטיים בממשלה. אבל גם נאומי הארוך של ראש הממשלה היום, כלום הסביר, כלום שכנע? אודה ולא אבוש: אני מבין היום לא הרבה יותר מאשר אמש.

שמענו כי היו חילוקי-דעות בממשלה בין ראש הממשלה ושר החוץ היוצא. אני רוצה היום רק להזכיר, כי לפני שבו'

נוקשים, מוניסטיים, ישריקו, הרואים לפנייהם מטרה אחת. מתוך ההתנגשות, מתוך המאבק, נוצר הקו השבור.

כל זאת אנכי אורח. ויש לשאול עוד כמה שאלות, ואין פלא שהיום יש לשאול כליכך הרבה. בלי ספק היו גם חברי הקואליציה שואלים הרבה מאד שאלות, אילו רק היה הדבר נוח להם. שמענו הערב את ה"אני מאמין" המדיני של ראש הממשלה. ואני שואל עצמי דבר אחד: למען הארגומנט, למען הוויכוח כאן, אני מקבל את דעתו בענין מלחמת מנע בכל הדברים שאמר. אבל אני רוצה להבין אותו: מדינאי מסוגל לעורר אופטימיות. הוא משתדל ששומעו לא יקבל דברים בעלמא התלויים בהבליפה, אלא יבין, ישוכנע, יכיר ויוחדר בהכרה מסויימת. והנה, אין חילוקי-דעות על כך שהערבים מתחזקים יום יום עליי קבלת נשק רב, סוריה, ירדן, מצרים, מקבלות יום יום יותר כוח, יותר ציוד, יותר טנקים, יותר סילונים. אין צל של ספק בכך, אין חילוקי-דעות, ובודאי גם לא בין מר בן-גוריון לבין מר שרת, שמטרתם ומגמתם של אויבינו היא להשמיד את ישראל — אם רק יוכלו לעשות זאת. אמנם לא יוכלו לבצע את זממם. אבל זוהי מטרתם העליונה. וזוהי מטרה ולא תכסיס. מפני שכאן אין ויכוח על רצועת אדמה או על גבולות, אלא על קיום או אי-קיום. אנו מאמינים, לא פחות מראש הממשלה, שנמצה, אבל יסביר לנו בטרוב, ישכנע אותנו מר בן-גוריון, איך הוא חושב, כיצד הוא מתאר לעצמו שנוכל למנוע קרבות עצומים גם אחרי הנצחון, קרי בנות כאלה שיוכלו חס וחלילה להעמיד את קיום המדינה אחר-כך בסימן שאלה אם האויב ילך ויתחזק בעצמתו המלחמתית ואנו נחכה להתקפתו. אם הרוזן המצרי לא יתקוף כפי שמשער ראש הממשלה באוגוסט, אלא יבחר לו זמן לא לפי דיקטטט ובקשה והצעה שלנו, והזמן פועל לטובתו... (קריאה: מדוע לא הייתם כליכך אקטיביסטיים בקואליציה?)

אתה אינך יודע אם אני מדבר על אקטיביסטים או לא. אני רוצה ברגע זה לקבל את דעתו של ראש הממשלה, אבל לימדנו איך הוא חושב שנוכל להתגבר על הפער הטראגי הזה בצידו, פער גדול והולך — ונאצר יכול לחכות לריכוך שלנו על ידי האויב ביחס לדרישה ולתביעה שיתכן מאד שתוגש מתוך לחץ שנמצצם את תהום מדינת ישראל — איך נוכל להתגבר על הפער הטראגי הזה בלי מלחמת מנע, בלי פתיחת מלחמה. יגיד לנו, ישכנע אותנו. יסביר לנו, ואנו מוכנים להשתכנע. אם אמונה היא זו בלבד של מר בן-גוריון, אף-על-פי שראש הממשלה הוא חסיד של כוחות ראצינאליים, הוא אינו רוצה לקבל לפי דבריו מאגדאט מיסטי מן השמים — אולי בעלי נטיות נפשיות דומות יקבלו את אמונתו. אם זו הכרה ראצינאליסטית בלבד שכל אימת שהאויב יתקפנו — ננצח, אנא יגלה לנו מקצת מן המקצת מהלך-מחשבותיו. לא די שאנו מקבלים את הקווים הכלליים, הכלליים מאד, המנחים את מדיניותה של הממשלה או הצריכים להתחזק. אנו רוצים לדעת בדיוק מה חושב ראש הממשלה היום על דבר אחד שאויים עדיין לא אסר עלינו לנגוע בו, שאויים לא הטילו ויטו עליו, שמזכיר האו"ם לא אמר: מוטב שלא תתחילו בזה — הכוונה ליכולתו הריבונית של חופש השיט בנמלנו אילת. מה חושבים לעשות, נחכה גם בענין זה או לא? או לא נשלים עם המצור על אילת? תמורת זאת משמיעים באוזנינו ניסוחים על הגנה אקטיבית וכו'; זה דבר שאינו נושא את החותמת "מדי אן אירואלי". מונח זה קשור בתקופה אפלה ברוסיה במלחמת-העולם השנייה, כשהגו להסתתר מאחורי ביטויים שאינם אומרים דבר, זוהי דרך מפלט להתחמק, ולא

האישיים, אימפונדראביליות פסיכולוגיות ואחרות. לא מפני שדברים כאלה אינם קובעים ומכריעים, גם במדיניות וגם ביחסיים בין מדינאים. אימפונדראביליות, נטיות, סימפאטיות ואנטיפאטיות אישיות קבעו גורל עמים וארצות, הראצינאליזאציה שבאה אחר-כך המציאה רק ביטוי ראצינאלי ואידיאולוגי לעניינים אישיים אלה. אבל לא הבמה הזאת מתאימה לניתוח ממין זה. נצטמצם איפוא בתחום המדיני של עובדות ונתונים.

ואותם קשה לי להבין, גם לאחר נאומי השני של ראש הממשלה. ואם אמנם היו חילוקי-דעות כה קבועים שאין לגשור עליהם — מתי התחילו? שר החוץ לשעבר אמר — ואני מאמין לו — שלא הייתה בזמן האחרון שום סיבה, או דבר קונקרטי שעמד במרכז הוויכוח וחילוקי-הדעות בינו ובין מר בן-גוריון. האם זה נגלה איפוא רק כעת, לפני שבועיים או לפני שלושה שבועות? וכל הזמן זה היה אפי שרי ולא הפריע? חידות ופליאות לאורך כל העניין? ואין החידות והפליאות מיתרצות עליי מה שמענו היום. אולי ייתכן ששר החוץ הפריע להרמוניה, כי דובר על "הרמוניה" בינו ובין מר בן-גוריון, לא עליי דברים שעשה — כי כל מה שעשה, עשה בודאי על דעת הממשלה, כלומר הרוב שלה; לא על הדברים שבהם הביע דעות — כי זה מותר גם אליבא דראש הממשלה — אלא אולי עליי מה שמנע, מה שלא נעשה בגלל התנגדותו של מר שרת; ונתלה הקולר בו לא על דברים שנעשו אלא על דברים שלא נעשו. ייתכן, אבל גם זו חידה וגם זו פליאה.

ועוד דבר. שר החוץ לשעבר, שהייתה לו שיטה משלו וגישה משלו שלא הייתה ב"הרמוניה" עם זו של מר בן-גוריון, האם היה בודד, יחיד בממשלה? האם לא נתמך עליי השרים? האם לא שמענו היום מפי ראשי הסיעות הקואליציוניות — מפ"ם, הפרוגרסיביים — הפגנה של ה"ז" דהות עם מה שקוראים "קו שרת", והם הפגינו את התנגדותם הנמרצת מראש, או הביעו את חששותיהם החמורים מראש, לכל שינוי אפשרי של קו זה? ואם התפטר מר שרת — כלום בכך נגמר הדבר, נסתים חוסר ההרמוניה? אם כן, הרי כאן הערכה גדולה לכוחו ולהשפעתו של מר משה שרת בתוך הממשלה — והערכת מפקדת במקצת לציבוריות המדינית של הסיעות האחרות שהזדהו עם מדיניות זו עד כה. והאם עצם העובדה שמר משה שרת, שבכעניינים מסויימים הצליח לרכז סביבו כמה שרים, עד כדי רוב, מתפטר — ואינני מעריך כעת את העובדות שכלעצמן, אינני נוקט עמדה, אני כמות משהדל להבין — הביאה לכך שאלה שחשבו כמותו ישנו כעת את עמדתם? האם כבר ברור שמחר אפשר יהיה, מתוך "הרמוניה" גדולה יותר מאשר עד כה, לפעול ולהחליט לאורך קו אחד ממשלתי? אין לנו הרושם שכך הדבר.

ראש הממשלה הביע היום כמה רעיונות פילוסופיים. ב"י ניהם רעיון אחד היה מענין מאד, מפני שהוא נעוץ בא"י הבנה מסויימת. הוא דיבר על "קו" ועל "זיגוג". החיים אינם מתנהלים לפי קו". ההיסטוריה איננה הולכת לפי קו ישר. "יש זיגוגים, מעלות ומורדות". אבל זאת צריך ויכול לקבוע היסטוריון ולא מדינאי. כי הזיגוגים הללו, כלום מתקבלים הם כשבעלי הקווים מתכוונים מלכתחילה ומחליטים מלכתחילה ללכת בקו זיגוגי, או שהזיגוג, עד כמה שהוא קיים, אינו אלא תוצאה של התנגשות של כוחות ישרי-קו חדסטריים, צרים, מנוגלטיים, וכך, מתוך המקבילית של הכוחות המנוגדים, נוצר בדיעבד זיגוג? איזה מדינאי המ' אמין בייצורו ניגש מלכתחילה לבצע קו זיגוגי? ההיסטוריה מכירה זיגוגים, החיים מביאים לידי זיגוגים בהתפתחות ההיסטורית, אבל הם תוצאה הכרחית של התנגשות של כוחות

ישיבה ק"מ, י' תמוז תשט"ז (19 יוני 1956)
— שינויים בהרכב הממשלה (רימלט, שפרינצק) : הצהרת אמונים של השר מ. נמיר (שפרינצק, נמיר) —

היו"ר י. שפרינצק :

אנו עוברים להצבעה.

הצעת הסיכום של סיעת הציונים הכלליים אומרת: "הכ"נסת רואה בחילופי גברי בממשלה הוראה בכשלונה במדינה יותה החיצונית והבטחונית, שכל הממשלה אחראית לה, ומביעה לה איאמון".

הצבעה

— 20	בעד
— 65	נגד
— 6	נמנעים

ההצעה לא נתקבלה.

היו"ר י. שפרינצק :

הצעת סיעת תנועת החרות: "תנועת החרות מתכבדת להגיש את הצעתה לסיכום החיכוך ולהצבעה: נוכח התפטרות שר החוץ וגורמיה — על הממשלה כולה להתפטר".

הצבעה

— 20	בעד
— 65	נגד
— 6	נמנעים

ההצעה לא נתקבלה.

היו"ר י. שפרינצק :

ההצעה שהוגשה עליידי סיעת מק"י איננה הצעה, אלא דקלארציה, ואני לא אצביע עכשיו דקלארציה.

אני מעמיד להצבעה את ההצעה לאשר את הודעת הממשלה בדבר צירופו של חבר הכנסת מרדכי נמיר לממשלה.

הצבעה

— 64	בעד
— 24	נגד
— 6	נמנעים

ההצעה לאשר את הודעת הממשלה בדבר צירופו של חבר הכנסת מ. נמיר לממשלה נתקבלה.

ב. הצהרת אמונים של השר מ. נמיר

נים למדינת ישראל ולחוקיה ולקיים את החלטות הכנסת.
(ח ו ת ס ע ל ה ה צ ה ר ה)

היו"ר י. שפרינצק :

הישיבה הבאה מחר בשעה 11. הישיבה נעולה.

להתחייב לדבר. לסוג זה שייכת גם "הגנה אלימה" או "אלימות הגנתית" — זה שם יפה. אבל מה מסתתר מאחורי זה? — לא כלום.

גם היום איננו יודעים על מה הוויכוח. יהיה שינוי במדיניות החוץ שלנו או לא יהיה שינוי? התפטרותו של מר שרת מהוה מסנה או לא? חברי הקואליציה נבוכים וחרדים ותוהים. מהם חוששים שפירוש חילופי גברי הוא מסנה ושינוי, ומהם שמחים לתקווה שאולי בכל זאת יהיה איזה שינוי במדיניות הממשלה. ואני שואל את הממשלה: הן פטרותו של מר שרת פירוש שינוי הקו או לא?

ראש הממשלה אמר כי הממשלה תפעל כפי שפעלה עד כה לפי קווי היסוד שלה. אם חילוקי הדעות היו על קווי היסוד ותו לא, כדאי היה להקים ועדת פירושים ממשלתית שתפרש את קווי היסוד. אבל כולנו יודעים שקווי היסוד הם קובץ של אמרי שפר, הכרזות לאומיות וציוניות וחברתיות, כללי-יות וכוללות, יפות, שאין עליהן חילוקי דעות ולא הן יכולות לשמש אורים ותומים לכל צעד פוליטי, לכל החלטה והכרעה. אין חילוקי דעות בינינו שאפשר ואפשר להכניס הכל לתוך קווי היסוד האלה. והראיה, כוחות צנטרופוגאליים כל כך כמו ראש הממשלה ומר רוזן מבחינה פוליטית, מס"ם והשותפים שלה מאתמול, אחדות העבודה, יושבים ביחד על סמך אותם קווי היסוד. זה אומר ליכוד? זה אומר הסכמה? זה אומר שותפות הדרך ושותפות הקו? לא ולא!

אנו חוששים מאד ששינוי לא יהיה. ושינוי אין פירוש חילוקי דעות בלבד על "טיימינג", על עיתוי, של תגובה זו או זו, ולא יכוח על עמדה זו או זו לגבי דרישות משקיפים האו"ם או ראש המשקיפים. שינוי פירושו מדיניות ברורה, שלא תדרוש מן העם אמונה עיוורת בתבונה עליונה שאין מכינים אותה, אלא תסביר ותשכנע. ואינני אומר זאת לשם קנטור. אנו מוכנים להשתכנע, אם יהיה מישור שיוכל לשכנע אותנו. אולם אני חושש מאד שהנסיון המר של אתמול יימשך גם למחר, ואנו מלאים חששות חמורים ביותר לעתידה של המדינה בחדשים הקרובים על אף ההתפטרות הדרמטית. הלא וואי וחששותינו העמוקים יתבדרו, הלא וואי ולא יתאמתו, הלא וואי ונוכל לומר: שגינו, טעינו, אתם צדקתם. אנו מאד רוצים להאמין, אבל מאד קשה לנו להאמין.

היו"ר י. שפרינצק :

בהתאם לסעיף 11 (ב) לחוק המעבר, תש"ט — 1949, אני מוזין את חבר הכנסת נמיר לעלות על הבמה ולקרוא את הצהרת האמונים כחבר הממשלה ולחתום עליה.

מרדכי נמיר :

אני, מרדכי נמיר, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמו-